ФИФI ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЬАНДЗРЭ КЫДОКI

№113 (22.271) ● 2012 гъэм мэкъуауэгъуэм (июным) и 20, бэрэжьей ● Тхьэмахуэм тхуэ кыдокI ● И уасэр соми 3-щ ●

adyghe@mail.ru
adyghepsale.ru

● Дыгъуасэ

Удэзыхьэхыу, шынагъуэншэу, зэпIэзэрыту Кавказ Ищхъэрэм гъащIэр щыэтегъэувэн

Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ щIыналъэм и социально-экономикэ зыужьынигъэм и Iуэхуэмкlэ Правительствэм и комиссэм и зэIушIэ Урысей Федерацэм и Премьер-министр Медведев Дмитрий дыгъуасэ Гроэнэ кьалэм щригъэкIуэкIащ. Абы и лэжьыгъэм хэтащ кьагъэщIэрэщIэжа комиссэм хагъэхьа Къэбэрдей-Балькъэрым и Iэтащхьэ Кьанокьуэ Арсен.

ЗЭIУЩIЭМ кьыщаIэта Iуэхугъуэ нэхъыщхьэр зытеухуар Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ щIыналъэм 2025 гъэ пщIондэ зегъэужьынымкIэ хэзыгъэгъуэтыжыну проектыр гъэхьэзырынырц. КьищынэмыщIауэ, тепсэльыхьащ туризмыр зэфIэгъэзэужьным ехьэлIа лэжьыгъэхэр зэрекIуэкIым. «Дэ ди кьалэнщ - ар псоми дэ зэхуэдэ унэтIыныгъэ нэхъыщхьэу кьонэж - мы щIыналъэм и щытыкIэм фIы и лъэныкъуэкIэ зедгъэхъуэжьыну, удэзыхьэхыу, шынагъуэншэу, зэпIэзэрыту Кавказ Ищхъэрэм гъащIэр щыэтедгъэувэну, - жиIащ Урысейм и Правительствэм и Унафэщым. Кьыззэхуэсахэм абы кьалэн ящыщIащ дыз эрыт илъэсым и дыгъэгъазэм и 1-м ирихьэлIэу КИФЩI-м и зыужьынигъэм теухуа кьэрал программэм елэжьыжу кьыхалъхьэну.

Кавказ Ищхъэрэм и турист Iэнатlэр егъэфIэкIуэным ехьэлIауэ премьерым кьыхигъэщащ абы и курортхэм илъэс кьэс зыужьынгъэнхэу щыху мелуан 10-м нэблагъэ кьыззэрыгагъэблагъэн хуейр. Абы папщIэ хьэщIэщр котеджу щыху мини 100 зыщIэхуэн, бгы-лыжэ гъэзэгуу километр миным щигъу, бгым дэзыш къэIэтынIэу 200 мы-нэхь мащIэ, транспорт Iуэхутхьэбзэхэр зэфIагъэувэну кьапэщылIащ. Правительствэм и Унафэщым кьагурагъэIуащ а кьалэнхэр кьэрал мылькуиIэ зэрызэфIэмыкIынур, атIэ инвесторхэр кьыззэрыгашIэлапхъэр.

Медведев Дмитрий пщэрыльэ ящыщIащ экономикэ щIыналъэ щхьэхуэхэм хиубыдэ щIымрэ мылькумрэ юридическэу убзыхуныр зэфIэгъэкIыну, турист центрхэмрэ щIыхуэмрэ и щIынагъэншагъэр кьызэзэгъэпэщыну куэду зэхэт Iуэхугъуэхэр дунейпсо мардэм кьитIасэу зэхаГъэувэну.

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Iуэхуащ Iэ.

КъБР-м и Iэтащхьэ Кьанокьуэ Арсен «СНГ-м хэт къэралхэм я студентхэм я гъатхэр - Кавказым» къэрал зэхуаку фестивалым хэтхэм

ЗЭРЫЗАХУИГЪЭЗАР

2012 гъэм мэкъуауэгъуэм и 16-м

Си ныбжьэгъу лъапIэхэ!

Къэбэрдей-Балькъэрым и къалащхьэ Налшык илъэс куэд льандэрэ «Студент гъатхэ» щIыналъэ, урысейпсо фестивалхэр щIэх-щIэхыуэр кьыщызэрагъэпэщ. Мис иджыри ди деж щызэхуэсащ «СНГ-м хэт къэралхэм я студентхэм я гъатхэр - Кавказым» къэрал зэхуаку фестивалым хэтхэр. Налшык къэкIуащ ди Хэку ныбжьыкIэ зэмылIэужьыгъуэхэм, апхуэдэу Къэрал Щхьэхуитхэм я Зэкъэтэныгъэм хэт къэрал 12-м щыщ студент гупхэр. Ар щыхьэт тохьуэ щIалэгъуалэм я зэхьыхьэ гъуэгуанэм и щIэмрэ и щIыхьымрэ зэпымыууэ зэрыхьэхьуэм. Апхуэдэу ар и щыхьэтщ фестивалым и къызэгъэпэщакIуэхэм, зэрыщыту ди республикэм дзыхь ин кьызэрыхуащIым.

Иджыблагъэ ди хэкум и къэрал махуэшхуэр - Урысейм и махуэр - игъэльэпIащ. А гуфIэгъуэр дэнэ щIыпIи щагъэлъэпIащ ди лъэпкъыбэ къэралым ис лъэпкъхэм я зэкъуэтыныгъэр зэрефIакIуэм, псоми я зэхуэдэ мурадхэр зэгъэхьулIэным хуэунэтIауэ Урысейм и щIыхубэр зэрызэкъуэувэм и дамыгъэм щIэту.

Ф?, XXI лIэщIыгъуэм и студентхэм я лIыкIуэхэм, зэман хьэлэмэтым фыщыпсэуну икIи фыщылэжьыну къыфхуихуащ. Къэралым къыщагъэпIэрэщIэж псэукIэм и Iэнатlэ псори. ЩIалэгъуалэм, псом япэу абы и пэрыт Iыхьэм - студентхэм - хэхуэу зыхащIэ гъащIэм и зэхъуэкIынымрэзэхэр. Фэращ Урысей къэралыщIэр зыухуэну къызыпщытыр. Фэращ абы дунейпсо утыкум щиубыдыну увыпIэр зыхуэдэнур зэлъытатар. Абы къыхокIуэ мылхьэнэшхуэ нIэщ ди студентхэм хабзэ нэхъыфIхэр зэрахъуэмэ, абы зэрызэрагъэужьым, иджырей купщIэкIэ ахэр зэрагъэнщIым.

ДапэкIи фIыр фи лъапIэу, гъащIэр фIыуэ флъагъуу фыщыт, щIэныгъэ зэвгъэгъуэт, фи зэхэщIыкIымрэ дунейеплъыкIымрэ зевгъэубгъу.

Ф?, ди щIалэгъуалэм, зэфIэкI зэрыбгъэдэлъыр, апхуэдэу щыщыгъкIэ, ди Хэкум и кьэкIуэнур зэрыгъэзэджэр ди фIэщ мэхъу.

Си гуапэу сыныводхьуэхьу, си ныбжьэгъу лъапIэхэ, «СНГ-м хэт къэралхэм я студентхэм я гъатхэр - Кавказым» къэрал зэхуаку фестивалыр кьызэрызэIуахьмкIэ икIи ехьулIэныгъэ фIэну, Iуэхуфlэр зэфIэзэгъэкIыну, гукъинэ дахэхэр мы зэхьыхьэм хэфхьну си гуапэщ.

Щхьэхуещагъэ халъхьакъым

КъБР-м и Iэтащхьэм Интернетым щиIэ сайтым иралъхьащ Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и мылькум хиубыдэ, кьатнтI хьу. Налшык кьалэм и Къэбэрдей уэрамым тет унэ №26-р зэраща щыкIэр кьызэрапщытам кьрикIуахэр.

КЪЭБЭРДЕЙ-Балькъэр Республикэм и Iэтащхьэ Кьанокьуэ Арсен и унафэкIэ 2012 гъэм мэкъуаугъуэм и 8-м КъБР-м и Iэтащхьэм и Администрацэм и Унафэщым и кьуэдзэ - КъБР-м и Iэтащхьэм и Администрацэм кьэрал кIэлъыныгъэмкIэ и управленэм и унафэщI Ксанаев Мурад и пашэу кьызэрагъэпэща лэжьакIуэ гупым кьызэрилытамкIэ, къэрал мылькум хиубыдэ унэр щащэм абы пыщIауэ щыта кьулыкьущIэхэм Iуэхум щхьэхуещагъэ халъхьакъым.

КъБР-м и Iэтащхьэмрэ Правительствэмрэ я пресс-Iуэхуащ Iэ.

КъБР-м и Оперативнэ штабым къет

2012 гъэм мэкъуауэгъуэм и 15-м КъБР-м и Оперативнэ штабым иригъэкIуэкIащ «Гъэсэныпхъэ-энергетикэ комплексым и Iуэхущ Iэпхэм («Роснефть - Къэбэрдей-Балькъэр гъэсэныпхъэ компание» ОАО») террорист щIэпхъаджагъэхэр кьыщымыгъэхъуныжмкIэ зэпэщIэ щIэныгъэхэр Iуэхуэмрэ терроризм пэщIэтыныжмкIэ лэжьыгъэхэмрэ кьызэрыщызэрагъэпэщыну» командно-штаб еджэныгъэхэр. Ар Iыхьитlу зэпылудэу щыту.

Еджэныгъэм хиубыдэу гуп щхьэхуэхэм я унафэщIэхэр лэжьыгъэм и кьызэгъэпэщыкIэм хурагъэджащ, апхуэдэу абы хэта органхэмра подразделенэхэмрэ лэжьыгъэ пыухыкIахэм щагъэгъуэзащ.

КъБР-м щыIэ Iуэхущ Iапlэхэмрэ цIыхухэмрэ гу зылъатапхъэ

2012 гъэм и етIуанэ илъэс ныкъуэм къагъэхьын папщIэ газетхэмрэ журналхэмрэ Iэ щытрагъадэ зэманыр еух.

Фэ нэхъ фигу ирихь газетхэр, журналхэр кьевгъэхьын папщIэ иджыпсту почтамтхэм, пощтым и кьудамэхэм Iэ щыщIэрадз хъунущ. Абыхэм Iэ зыщIэрадза кьыдэкIыгъуэхэр и зэманым фи унэм ныфхуахьынущ е пощтым и Iуэхущ Iапlэхэм кьыщыватыжынущ.

Газетхэмрэ журналхэмрэ Iэ щIэдзынырыр нужьрей дыдэ махуэм нэвмыгъэсу зэфIэзгъэкI.

КъБР-м Федеральнэ пощт зэпыщIэныгъэмкIэ и управленэ.

«Адыгэ псалъэр» къыфIэрыхьэну фыхуеймэ

Ди щIэджыкIакIуэ лъапIэхэ!

Илъэс ныкъуэм ди газетым и уасэщ сом 356-рэ кIэлIейкIи 10-рэ. «Адыгэ псалъэм» Iэ щытевдзэ хъунущ республикэм и пощт Iуэхущ Iапlэ псоми.

Ди индексыр 51531

ЗэIущIэ гуапэ

Тэтрокъуэ Астемыр Правительствэм и ЩIыхь тхылъыр къыхуагъафащ. *Сурэтыр* **ТОЛГУРОВ Камал** *трихащ.*

Къэбэрдей-Балькъэр радиор илъэс 85-рэ, республикэ телевиденэр илъэс 55-рэ зэрырикъуар мы махуэхэм Iэтауэ зигъэльэпIащ.

АБЫ и пэ кьихуэу а Iэнатlэхэм я лэжьакIуэ гупыщхуэм къэрал дамыгъэ зэмылIэужьыгъуэхэр хуагъэфэщащ.

Гулытэ зыхуащIахэм ящыщщ «Къэбэрдей-Балькъэр» къэзыгъэлъагъуэ телевиденэ канал» къэрал Iуэхущ Iапlэм монтажымкIэ и режиссер Кущевэ Татьянэ, режиссер Сэралыр Самара, радиом адыгэбзэкIэ нэтынхэр зыгъэхьэзыр и къудамэм и унафэщI Тэтрокъуэ Астемыр. КъБР-м и Iыхуфэ хъыбарегъащIэ Iэнатlэхэмкlэ и къэрал комитетым и унафэщI Къумахуэ Мухьэдин Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Правительствэм и ЩIыхь тхылъыр гуфIэгъуэ щытыкIэм иту абыхэм вэсэмахуэ я Iуэхущ Iапlэм щаритыжащ. Къэрал комитетым и тхъэмадэм и псалъэр даIытыу, абы и къуэдзэкуэ Хьэгъарэ Джамилэ, Гыллыев Ахъмэт, «ВТК» «Къэбэрдей-Балъкъэр» ГУ-м и унафэщIым и къалэнхэр зыгъэзащIэ Кумыщ Окса сымэ ЩIыхь тхылъыр зыхуагъэфащэхэми я лэжьыгъуэхэми гуапэу ехъуэхъуащ, дяпэкIи я творческэ Iэзагъымрэ зэфIэкIымрэ хагъэхъуэну зэращыгугъыр къыхагъэщащ.

ЗэIущIэ нэужьым къызэхуэсахэр я Iуэху еплъыкIэхэмкIэ зэхъуэжащ, я мурадхэр зэхуаIуэтащ.

АРУАН Алий.

Зи псалъэхэмкIэ куэд зэфIэзыгъэкIхэр

Къэбэрдей-Балькъэрым радио кьызэрыщыIэуахрэ илъэс 85-рэ, телевиденэр - 55-рэ зэрырикъум теухуа зэхьыхьэхэр Налшык кьалэ щрагъэкIуэкIащ.

РАДИОМРЭ телевиденэмрэ я лэжьакIуэхэм ехъуэхъуу, «Пластик» рок-гупым концерт щитащ Абхъазым и Утым. «Къэбэрдей-Балькъэр» кьэрал телерадиокомпаниемрэ и Iуэхущ Iапlэм кьыщызэIуахащ радиомрэ телевиденэмрэ я тхыдэм и музей.

ЗэIущIэ нэхъыщхьэр щекIуэкIащ Профсоюзхэм щэнхабзэмкIэ я унэм. Абы ягу кьыщагъэкIыжащ республикэм и радиомрэ телевиденэмрэ кьакIуэ гъуэгуанэ купщафIэр. Абы хьэщIэ лъапIэу кьрихьэлIат зи гугъу тщIы Iэнатlэхэм зэманым зэхуэмыдэхэм пэрыта нэхъыжьыфIхэр.

Къэбэрдей-Балькъэрым и Iэтащхьэм и хьэхъуэм щыIыхьым кьыщеджащ КъБР-м и Правительствэм и Унафэщым и кьуэдзэ **Уянаев Казым.** Абы итт: «Ди республикэмэ нэгъуэщI щIыпIэхэмэ кьыщыхьэу Iуэхугъуэшхуэхэр щIыхуэхэм я деж зэхэщIыкIыгъуэу нахьэсу кьэгъуэгурыдIуащ радиомрэ телевиденэмрэ. Ди щIыхубэм зиуэщIыным, республикэм щыпсэу льэпкъхэр зэжьэтрэ зэгурыIуэу псэуным икьукIэ хэльхьэныгъэшхуэ хуащIащ а Iэнатlэхэм я лэжьакIуэхэм».

ФIыщIэ псалъэхэмкIэ радиомрэ телевиденэмрэ я лэжьакIуэхэм нэхъыжьыфIхэм захуитIэхащ «Къэбэрдей-Балькъэр» кьэрал телерадиокомпанием и унафэщI **Къэзанш Людмилэ.**

- Фэ хэфша гъуэгум нобэ дэ дрокIуэ. Шэч хэльысым а Iэнатlэхэм заужьыным фи гуащIэм кьищынэмыщIа, фигурэ фи псэрэ зэрыхэфлъхьам. Дыныводхьуэхьу узынщагъэрэ гъащIэ кьыхьрэ фIэну, - жиIащ абы.

ЕкъулIэныгъэщIэхэр яIэну Iэщ Iагъэлlэхэм ехъуэхъуащ Ипщэ, Поволжье, Кавказ Ищхъэрэ федеральнэ щIыналъэхэм я кьэрал радиокомпаниеу 12-м я лIыкIуэхэр.

КЪЭНЩАУЭ Мэлычыпхъу.

Сурэтхэр **КЪАРЕЙ Элинэ** *трихащ.*

★★★

Бахьсэненкэмрэ Кьщ-пэкьмрэ мэкъуауэгъуэм и 16-м щыIэ уэшхыщхуэмрэ жьапщэмрэ зэраныгъэш-хуэхэр кьахьащ.

ХАДЭХЭКIРЭ пхъэщхьэмыщхьэу гектар 1,120-р Iисраф хьуащ. Абыхэм уаэзрыщыгугъыжьым щыIэкъым. МэкъумэщыщIэхэм ягъуэта хэщIыныгъэр сом мелуан 20-м ныэзэрохьэс.

Бахьсэненкэм дэт курыт еджапIэм и Iупльапlэр зэхикьутащ, щхьэIэкъым. Мэкъумэщыщ-латорэм и унащхьэр тричащ. Кьщпэкъым щыщу унагъуитIым я унэхэр зэхикьутащ, курыт еджапIэми ныкьусаныгъэ щхьэхуэхэр игъуэтащ.

Уэшхэрэ жьапщэхуэмрэ зэгуэуа унагъуэхэм я бжыгъэр иджыпсту ягъэбелджылы. ЗэрыуагъэфащэмкIэ, абыхэм я бжыгъэр 500-м ноблагъэ.

Кьуажэ унафэщIэхэр мы зэманым ныкьусаныгъэхэр гьэзэкIуэжьыным йоужьэрэкI. Гуэгубгъуэхэмрэ уэрэмэхэмрэ щрищыкIа жыгхэр Iуаш, уэшхыпсым кьрихьэха пхъэнкIийхэр Iуагъэкъбзыкl.

Уэлбанэм и Iэужьхэр гъэкIуэдыным техникэ щхьэхуэхэр ирагъэувэлIащ. Мехбригадэхэм кьуажэдэсхэр жьыджэру ядоIэпыкъу.

ЖАНХЪУЭТ Зузэ.

● Бахьсэн куей

Уэлбанэ нэужьым

КъБР-м щыIэ Iуэхущ Iапlэхэмрэ цIыхухэмрэ гу зылъатапхъэ

Гъунапкъэхъуэмэхэр мэкIуасэ

Къэзахстаным и гъунапкъэхъуэмэ щыщкIуэ блыщхьэкIуам и пщэджьажьым кIуэдащ. Абыхэм я Iэнэр къагъанри, я щхьэщыфIэфIагъэкIэ къулыкъур ябгынащ.

Бжьыхьэ кIуам дзэм ираджа къэзахъ гъунапкъэхъуэмэхэр Китайм кIуэсауэ хуагъэфащэ. Апхуэдэу щIащIам и щхьэусыгъуэгу къалъытэ нэхъ пасэу къэкIыжу щIэныдзахэм лей кьытрагъэхьэу зэрыщытар.

ЩIалэхэм Iэужьхэр зэрахэмытыжым пщэдджьажьым жьыуэ гулъата пэтми, къэлъыхъуэныгъэхэм щыщIадзар пщыхьэщхьэращ. ЩIыгугъащ езыхэм кьагъэзэжьыну, арщхьэкIэ апхуэдэу кьыщымыхъум, Iуэхур хэIущIыIу ящIын хуей хъуащ.

Дунейпсо валютэ фондым зыщIагъакIуэ

Урысей Федерацэм Дунейпсо валютэ фондым доллар мелардищI хуиутIыпщынущ. Лос-Кабос щекIуэкI къэрал нэхъ лъэрызехьэ тIощым я зэхуэсым апхуэдэу щыкIащ УФ-м и Президент Путин Владимир и пресс-секретарь Песков Дмитрий.

Абы къызэрыхигъэщамкIэ, Урысейр ирогузавэ кризис куухэр къыщыхьуа мы лъэхъэнэм ахъщэшхуэ зэрытекIуэдам. Апхуэдиз мылькум щытыкIэр зыкIи иригъэфIакIуэркъым, «узым нэхъри зрегъэубгъу армыхьумэ». Зи экономикэр зэхэщэщж къэралхэм ират дэIэпыкъунигъэхэм ахэр егъэбгъэрыгъэ икIи хэкIыпIэ тэмэм кьалъыхьуну ирихулIэркъым.

Урысей Федерацэм Дунейпсо валютэ фондым доллар мелардитI 10 зэрыхухихынур мэлыжьыхь мазэм жиIауэ щытащ финансхэмкIэ министр Силуанов Анатолий. Псори зэхэту къэрал нэхъ лъэрызехьэ тIощым кьабгъэдэкIыу абы хуаутIыпщынущ доллар мелард 430-м щIигъу. А мылькум и нэхъыбэр кризисым зэщIищта щIыпIэхэм трагъэкIуэдэнущ.

Сыхьэт иримыкьум кьыпхуэлэжьынур

«Форбс» журналым илъэс кьэс кьытредзэ ахьшэ нэхьыбэ дыдэ къэзылрэжьа спортсмени 100-м я унэцIэхэр.

Нэгъабэ и мэкъуауэгъуэ мазэм щегъэжьауэ блэкIа илъэсым кьрихубзуэ ихьыбэ дыдэ къэзылтжьар американ боксёр Мэйуэзерц. Ар тIэу къудей зэуауэ аращ икIи псори зэхэту рингым зэритар зы сыхьэт ирикъуркъым. Абы щыгъуэми доллар мелуан 85-рэ кьилэжьащ. Апхуэдэ зыхуэзэфIэкIа блэкIа илъэсым нэгъуэщI зы спортсмени щыIэкъым.

ГъащIэм зытригъэгъуэсу кьыщIэкIынукъым Филиппинхэм щыщ Пакиао Мэнни. БоксымкIэ дунейпсо чемпион хьун папщIэ курыт хьэлъагъ зиIэхэм я зэхьэзэхуэм и финалым кьыщыхагъэщIа пэтми, абы зы илъэсым кьрихубдэу доллар мелуан 62-рэ кьилэжьащ.

Гольф зэпеуэмкIэ США-м и спортсмен Iэзэ Брэдли Тимоти ещанэ увыпIэр нубыдащ. Абы и хэхъуэр доллар мелуан 59,4-рэ мэхъу икIи нэгъабэрейм нэхъри доллар мелуан 16-кIэ ар нэхъ мащIэщ.

Спортсмен нэхъ къуленщэм щIыхубзитI хэхуауэ аращ. Абыхэм языхэхъуэ ди хэкуэгъу Шараповэ Мариещ. «Форбс» журналым зэритхымкIэ, а теннисисткэ тхьэIуухудым доллар мелуан 27,6-рэ кьилэжьащ.

Доллар ирыпIэм изагъэркъым

Иужьрей зэманым США-м и доллар ирымрэ Урысейм и сомымрэ я зэхуэдитыкIэм махуэ къэс хэпщIыкIыу зехьэж.

Мис аргуэруи ММВБ-м дыгъуасэ щекIуэкIа псоми я зэхуэдэ сатум зы доллар и уасэр кIэпIейкIэ 40-кIэ хэхъащ. Ар экономикэм и щытыкIэр зэрытIасхьэр кьэзыгъэльагъуэ нэщэнэщ. Иджы зы доллар сом 32-рэ кьэIэпIейкIэ 53-м поув.

Дунейпсо валютэу щыт Америкэм и Штат Зэгуэтхэм и ахъшэм и уасэр щIыдэуей эзпытым и щхьэусыгъуэ нэхъыщхьэхэм ящыщу кьалъытэ щIыдагъэр кIуэ пэтми нэхъ пуд зэрыхьур. Урысейм и хэхъуэр нэхъыбэу зытещIыхьар «дыщэ фIыщIэр» хамэ кьэралхэм яришэнырщ. Нобэ щIы-дагъэм и зы баррелыр доллар 95-рэ цент 74-рэ и уасэщ. Куэд щIакъым ар долларищм фIыуэ щIигъуу зэрыщытр.

НОБЭ

t **Зи псэупIэр Iэмалышагъэкlэ зыхьуэжьи хуей хьуахэм я дунейпсо махуэщ t Дыгъэм зетыжу**

t Мэзкуу икIыу Петрозаводск кIуэ Ту-134 кхъухьлъатэр илъэс и пэкIэ кьехуэхащ. Абы иса iуэ щыту 52-м ящыщу 47-р хэкIуэдащ.

t Страсбург (Франджы) щыщIедзэ Iулъхьэм ебзыныкIэ кьыращ гупым я зэIуштэм. Ар махуищкIэ екIуэкIынущ.

t Илъэс 85-рэ и пэкIэ кьалъхуащ кинорежиссёр-мультипликатор цIэрыIуэ, СССР-м и Къэрал саугъэтыр зыхуагъэфща **Котёночкин Вячеслав.** Абы и Iэдакъэщ Iэкlщ «Ну, погоди!», «Шайбу, шайбу!», «Золотая антилопа» фильмхэр, нэгъэущIэхэр.

t Механизатор цIэрыIуэ, Социалист Лэжьыгъэм и ЛIыхьжь **Къхуэтепыхьэ Мухьэмэд** 1938 гъэм кьалъхуащ.

Дунейм и щыткIынур:

Республикэм пшэр техьэтекIыу щыщытынущ. Мазхуэм хуабэу градус 23 - 26-рэ, жэщым градус 16 - 20 щы-Iэнущ.

Iуэхугъэр зыгъэзэжыр **ХЬЭТАУ Исламий.**

Лъэпкъ Iуащыгъэ:

Щыхур ныбжьэгъуншэмэ, дзыхь хуумыщI.

№113 (22.271) ● 2012 гъэм мэкъуауэгъуэм (июным) и 20, бэрэжьей ● Тхьэмахуэм тхуэ кыдокI ● И уасэр соми 3-щ ●

● КъБР-м и Парламентым

Щ1ыналъэм ц1ыхуу къыхэхъуэмрэ хэщ1ымрэ

КъБР-м и Парламентым щекIуэкIащ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм къыхэхъуэ щIыху бжыгъэмкIэ 2011 гъэм и Гуэхур зыхуэдэм» теуха зэхыхьэ.

РЕСПУБЛИКЭМ и Парламентым и Унафэщ1 **Чеченов Ануар** къызэ1уиха зэIущIэм хэтащ хабзэгъэувэ IэнатIэм и депутатхэр, властым и гъэзэщIакIуэ органхэм, щIыпIэ самоуправленэхэм я Iыкl уэхэр, щIэныгъэлIэхэр.

Я1пэу псалъэ иратащ КъБР-м экономикэ зыужьыныгъэмрэ затумкIэ и министрым и кIуэдзэ **Белецкая Ольгэ**. Абы жиIам къыхэгъэщIытхъэщ мыр хуэдэ бжыгъэхэр: 2012 гъэм щIышыдэм и 1-м ирихьэлIэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Iыхъуэр мин 859,8-рэ хъущ. 2011 гъэм и гугъу пщIымэ, ди республикэм къыщалъхъуэм процент 2-кIэ, Iыхъуу исым я бжыгъэм процент 5,8-кIэ зэхъуащ.

КъБР-м узыншагъэхъуэмэныкIэ и министрым и кIуэдзэ **Гаевэ Алёнэ** абы дыщIигъащ.

- Ди республикэм дунейм щехыж щIыхъуэм я бжыгъэр, - жиIащ абы, - ику иту къэзыр псом щекIуэкIыжым тещIыхьауэ хуэдэ 1,6-кIэ щынэхъ мащIэщ. 2011 гъэм къикIыбдэу ди щIыналъэм къыщалъхъащ сабий 12.848-рэ. Ар 2010 гъэм къиуфыдэу къыгъэхъуам нэхъ рэ сабий 272-кIэ нэхъыбэщ. КъыхэгъэщIыпхъэщ, щIыхъуэм я псэукIэм, я дуней тетыкIэм къыхэкIыу къалъытэ зэшхэсым щыщу жьэн узыр (туберкулёз), фадэмрэ афиянымрэ зи акъылыр ягъэутхъуэхэр, гулъынтхуэ уз зиIэхэр ди щIыналъэм нэхъ мащIэ зэрыщыхъуар. Ар нэхъыбэу я фIыщIэщ уэхэр къызэрахъэрэ Iэмалыщ1эхэр игъуэу икIи фIагъ пылъу къызэрагъэсэбэпым. Ауэ нэхъыбэ хъущ лыих къызэуэсэмрэ арклэнкIэ зи узыншагъэм егуауэхэмрэ.

Къэрал статистикэмкIэ Федеральнэ къулыкъым и Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ къудамэм и унафэщI Гъащтэ **Аурика** жиIари узыгъэпейтейт:

- Къалъхур тIэкIу нэхъыбэ зэрыхъуам дыщыгуфIыкI пэтми, абы арэзы укъщIынкIэ Iэмал иIэкъым! Сыт щхьэкIэ жыпIэмэ, щIэныгъэлIхэм къызэралъытэмкIэ, ц1ыху бжыгъэм кIэрымыхуу къекIуэкIыи щхьэкIэ, ику иту зы бзылъхугъэм сабиитI къыщIэхъуэн хуейщ. Ди республикэм а мардэр гъэзэщIа щIыхъуэкым. Дызыгъэгузавэ Iуэхугъуэхэм ящыщщ къалъхуа хуэд зэрылIэжри. Псом хуэмыдау ц1ыхухъуэр. Дунейм къытехьэхэм я нэхъыбэр щIалэ ц1ыкIущ. АрщхьэкIэ я ныбжьыр илъэс 15 - 16 щрикъум ирихьэлIэу, аращ хъыджэбз ц1ыкIуэхэм нэхърэ нэхъ мащIэ мэхъуж. Ди жагъуэ зэрыхъунщи, цIыхухъуэр зыщысхъыжыркъым, зыхъуэсакъыжыркъым; фадэ зи нэрыгъэр, наркотик зэзыхьэлIэхэр, зи узыншагъэм кIэлъыпыплъыжэр, гъуэгу зэжьэхэуэм хэкIуадэхэр куэд зэрыхъуэм дегъэгуазвэ. ЗэрыгуфIуэгъущи, абы къыхэкIкIэ ди хъыджэбзхэм ящыщ куэд унагъуэ ихьэфыркъым, сабиийуэ къалъхуэн хуейхэри дунеим къытемыхьэу къоно.

ЗэIущIэр зытепсэлъыхьа Iуэхугъуэхэм ящыщщ Къэбэрдей-Балъкъэрым иIэпхъукIхэм я бжыгъэр 2011 гъэм мини 5,6-м нэсащ. Информатикэмрэ щIыналъэм и зыужьыныгъэмкIэ институтым и щIэныгъэ лэжьакIуэ пашэ, экономикэ щIэныгъэхэм я кандидат **Бер Фэризэт** апхуэдэ щытыкIэр зэрыхэпльагъуэр къигъэльагъуэу жиIащ:

- Ди жагъуэ зэрыхъунщи, лэжьапIэ хуэныкъуэ екIуэкIыр я нэхъыбэр щIэныгъэ, Iэщ1агъэ зиIэ ныбжьыщIэхэрщ. Абыхэм я пIэ кIиувэр Азие Курытым, нэгъуэщI щIыпIэхэм кIыпIэхукI, зи ныбжьыр илъэс 40 - 50-м нэблагъэ ц1ыху къызэрыгуэкIщ, щIэныгъэ ямыIэу, Iэпыдзалъэпыдзу затумрэ ухуэныгъэмрэ кIыщагъэсэбэпыным зи Iуэхур нэхъ тещIыхьахэр. Апхуэдэ щытыкIэм нэгъуэщI зы Iуэхугъуэри кыздешэ: ди республикэм пенсэ кIыщызыхьхэм я бжыгъэр куэд дэмыкIыу лажьэхэм нэхърэ нэхъыбэ щIыхъункIэ хъунущ. Шэч хэлъкъым ар республикэм и экономикэм зыужьэтехьэлъэнум.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм 2015-нэ гъэ пщIондэ щIыху нэхъыбэ кIыхьэзэуэным теухуа программэр 2007 гъэм дыгъэгъазэм и 4-м кIащтауэ щытащ. Ар щIыхъэхалъхьа щхьэусыгъуэм и гугъу ищIащ КъБР-м экономикэмрэ социальнэ зыужьныгъэмкIэ и министр **Тюбеев Альберт**:

- ЩIалэгъуалэм ящыщ куэдым, - жиIащ абы, унагъуэ щIыпIэрамыгъэпэщ щхьэусыгъуэхэм щыщщ: къахэхъуэ лэжьапIэр зэрымащIэр, псэупIэкIэ зэрыхъуэмыщIар, къащIэхъуэ щIэдзэр здагъэкIуэну сабий садхэр зэрызэпэуфыдар, нэгъуэщIхэри. Абы теухуауэ зи гугъу тщIы Программэм къыщыкIуэ «Къалъхуэм я бжыгъэр хэгъэхъуэным, сабий щапI унагъуэхэм къаралым защIиитъэщхъуэным хуэгъэза Iуэхугъуэхэр» зыхуэдэр IупщIу кIыщыгъэльэгъуащ. АрщхьэкIэ, ди жагъуэ зэрыхъунщи, 2007 - 2011 илъэсыплым кIуриубдэу зи гугъу тщIы Программэр гъэзэщIэным тралъэкIуэдэн хуейуэ щытащ сом мелуан 233,5-м щыщу республикэм и бюджетым кIыхьэкIар сом мелуан 39,9-рэщ. Ар а пIалъэм кIуриубдэу къаратхэсэбэпын хуея ахъщэ бжыгъэм и процент 17,1-щ зэрыхъур. Абы Программэм инкъ иткIэ ирагъэкIуэкIыпхъэ лэжьыгъэхэм ящыщ куэд кIыхьэзэтригъэувыIащ.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Узыншагъэр хъумэныкIэ и министерствэм Программэр гъэзэщIэным теухуауэ федеральнэ бюджетым къыхуиутIыпщIын хуея сом мелуан 331,3-м щыщу блэкIа иIъэсиплIым кIриубдэу зыри къыIэрыхъакъым, Абы нэмыщIкIэ, 2008 - 2011 гъэхэм республикэм и бюджетым кIыхухагъэкIыпхъэ сом мелуан 23,8-м щыщу узыншагъэр хъумэныкIэ министерствэм къыIэрыхьар сом мелуани 7-щ. Ар зэрыхъур зэрыщIытпхъэм и процент 29,2-щ.

Парламентым зытепсэлъыхьа IуэхугъуэхэмкIэ унафэ кIыщтащ.

КЪУМАХУЭ Аслъан.

● КъБР-м щыIэ МВД-м

Къалэнхэр яхуегъэув

Васильев Сергей Урысей Федерацэм и МВД-м и «Прохладнэ» къудамэм и къулыкъущIэхэм, МВД-м и ветеранхэм, хабзэхъумэ IэнатIэхэм ядэлажьэ мунципалитетым и Жылагъуэ ветеранхэм хэтхэм ящыгъыIуэхуащ Iуэхущ1анIэм и Iэтащ1хьэ кьалэныр дзыхь зыхуащ1ар. Ар Урысей Федерацэм и МВД-м Прохладнэ къалэмкIэ и къудамэм и унафэщI къулыкъым пэрыта Макеев Эдуардщ.

Макеев Эдуард

- МАКЕЕВЫР мыбы псомкIи фIыуэ щыIэщ1 щIыпIэ къаращэкъым икIи щытыкIэм фIыуэ щыгъуазэщ, - къыхичIэщащ министрым. Зэман кIэщIым, мазитIым, къурыбдэу я ныкъ пасэу зэхъуэкIыныгъэ Iуэхугъэ зэфIахыну, абы щыгъуэми районым щыщIэ ямонтаж щытыкIэм кIэлъыплъныжь къамыгъэтIасхьэну адэкIэ кьалэн ящиIащ.

- Цыхуэхэм я сабэ зыхэлъхэр зэрякъуэ псори лэжьэн хуейщ, я къарур нэсу ирахьэлIэу. Дэлэпкъыгъэу хуэныкъуэу цIыхур полицэм къэкIуамэ, зэгъэтIылъэкI имыIэу гулъытэ хуэщIыпхъэщ, - къыхигъэщащ министрым. Апхуэдэуи ягуригъэIуащ, унафэщI гупсыс хамыхьэ лэжьакIуэхэр зэрамыгъэмащIэнур, унафэщIхэм я званиехэмрэ щIэныгъэмрэ хуэфащэ къуликъуэхэр зэрыхуагъэпытагъуэнур.

Къулыкъу дисциплинэр гъэбыдэным и гугъу щищIым, министрым ягуригъэIуащ: нэхъыбэрэ сыт хуэдэ фIыщIэ иIами, ди лэжьакIуэр чэфу рулым дзсу яубыдмэ, абы гъуэгу насыпныншагъэ къуримыкIуами, нэгъуэщI ныкъусаныгъэ гуэр къимышыами, IуагъэкIыжынущ. Апхуэдэ Iуэхугъуэхэм къэрал кIуэщI IуэхугъэмкIэ Iэнатl Iэр зэрагъэулъийр, икIи апхуэдэхэр кьызэрызэпадынэур жиIащ.

Зы щIыналъэм щыIэ Урысей Федерацэм и МВД-м Прохладнэ куеймкIэ, Прохладнэ къалэ округымкIи и къудамэхэр зыуэ зэгуэгъэхьэным теухуа зэхъуэкIыныгъэр КъБР-м щыIэ МВД-мрэ жылагъуэмрэ зэрызэдэлажьэм и щыхьэтщ.

Фигу къэдгъэкIыжынщи, 2012 гъэм мазаем и 1-м КъБР-м щыIэ МВД-м и Жылагъуэ советым зэлкъриплъхьэ щыхьэплъауэ щытащ, сыт щыгъуи хуэдэу, полицэм и зы Iэнатl Iэ щыIэным теухуауэ прохладнэдэсхэм республикэм къэрал кIуэщI Iуэхухэмкlэ и министрым зыкъызэрыхуагъэзам.

Абыхэм кьалыпэтэт къулыкъущIэхэр нэхъ мащIэ яцIрэ, хуит къэхъуа лэжьакIуэхэр цIыхухэм я щынагъуэншагъэр, жылагъуэ хабзэм къызэгъэпэщынымрэ ирагъэбыдыпIэмэ, кьалэмрэ районымрэ я унафэм щIэт, цIыху куэдым я дежкIэ мыхьэнэшхуэ зиIэ Iуэхугъуэхэр зэфIэхьныр нэхъ псынщIагъуэ щынымкIэ зэкIыпIэу.

* * *

Полицэм и подполковник Макеев Эдуард Николай и къуэр 1974 гъэм дыгъэгъазэм и 29-м Налшык кьалэ къыщалъхуащ. 2006 гъэм КъБКъУ-м и юридическэ факультетыр кIуихащ.

1998 гъэ лъэпкъ-рэкъэрал кIуэщI Iуэхугъэмкlэ Iэнатl Iэм щолажьэ. 2004 - 2010 гъэхэм Урысей Федерацэм и МВД-м Илщэ федеральнэ щIыналъэмкIэ и Управленэ нэхъыщхьэм и Iэнатl Iэхэм ямафэщI къулыкъу зэмылIужьыныгъэхэр щыгъэзэщIащ. 2010 гъэм и бадзэуегъуэм Урысей Федерацэм и МВД-м Прохладнэ кьалэмкIэ и къудамэм и унафэщIу ягъэуващ.

ГъащIэмкIэ щынагъуэ зыпылъ Iуэхугъуэ хэхахэр щрагъэкIуэкIым къигъэлъэгъуа лIыгъэмрэ хахуагъэмрэ папщIэ Урысей Федерацэм и Президентым и указэмкIэ «Хэкум деж щIэ фIыщIэм папщIэ» орденым и 2-нэ нэхъыщIэ медалыр, «Й хахуагъэм папщIэ» медалыр къратащ.

Унагъуэщ, сабиищ иIэщ.

Къэрал кIуэщI Iуэхугъэмкlэ министерствэу КъБР-м щыIэм Хьыбархэмрэ жылагъуэ зэпыщIэныгъэхэмкIэ и Iэнатl Iэ.

Къэрал статистикэмкIэ федеральнэ Iэнатl Iэм и щIыналъэ Iуэхущ1анIэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыIэм къет

2012 гъэм и япэ кварталым Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм иIа социально-экономикэ щытыкIэр

	2012 гъэм и япэ кварталым	2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ 2012 гъэм и япэ кварталым (проценткIэ)	2010 гъэм и япэ кварталым елытауэ 2011 гъэм и япэ кварталым (проценткIэ)
Промышленностым и лэжьыгъэр	-	135,2	121,1
Мэкъумэш хозяйствэм и продукцэр, *сом мелуан*	3501,1	123,7	102,7
Автомобиль транспортkIэ хьэлъэу ягъэIэпхъуар, *тонн-километр мелуан*	18,4	88,1	103,1
Связым и Iуэхутхьэбзэхэр, *сом мелуан*	830,0	83,6	108,4
Розницэ сатур, *сом мелуан*	16840,7	107,4	108,9
Цыхуэм пщIэкIэ Iуэхутхьэбзэу хуащIар, *сом мелуан*	4222,2	106,6	105,2
«Ухуэныгъэ» лэжьыгъэ лIужьыныгъэкIэ зэфIагъэкIар, *сом мелуан*	855,4	133,1	152,9
ПсэупIэ унэу хьэшр ящIар, метр зэбгъуэнатIэ *мин*	32,7	101,0	101,7
ЩхэхуакIэ уасэхэр зэрыхъуар, *процент*	102,0	104,4	112,3
Промышленностым и товархэр къыщIэзыгъэкIхэм ягъэуа уасэхэр, *процент*	95,9	107,0	117,3
Ипхэшпlэкlэ къыщIэкIым тещIыхьауэ ахъщэ хэхъуэр	-	107,3	101,4
Ику иту зы лэжьакIуэм хуатха мазэ лэжьапIэр (хьэрычэт Iуэху мыин зезыхьэ Iэнатl Iэхэм хэту):			
номинальнэу	14701,9	125,1	111,2
иIэжьпIэкIэ къыщIэкIым тещIыхьауэ	-	119,6	99,0
Лъэхъэнэм и кIэм ирихьэлIэу лэжьапIэ ямыIэу официальнэу ятхахэм я бжыгъэр, *цIыху мин*	11,0	82,1	64,1

2012 гъэм мэлыжьхьым и 1-м ирихьэлIэу Къэбэрдей-Балъкъэрстатым **Статистикэмкl э и регистрым** организацIэу, абыхэм я филиалу е я Iэнатl Iэ пыгъэщхьхуXлауэ 12.409-рэ итащ.

Статистикэ регистрым иг организацIэхэм я зэхуэдитIым щIигъур опт, розницэ сатум, автотранспортыр, мотоциклхэр, унагъуэ хьэпшыпхэр, цIыхум езым и щхьэкIэ кьигъэсэбэп Iэмэпсымэхэр зэзыгъэпэщыж Iэнатl Iэм (процент 22,3-рэ), сырьем елэжь Iэнатl Iэм (процент 13,3-рэ), мэкъумэш хозяйствэм, щакIуэ Iуэхум, мэз хозяйствэм я Iэнатl Iэхэм (процент 10,7-рэ), ухуэныгъэм (процент 8,7-рэ) щыIащ.

Хозяйствэ зезыхъэ субъекту 9.149-р (учетым ита псомэ я процент 73,7-р) унейщ. Абыхэм ящыщу нэхьыбэ щыIэщ опт, розницэ сатум, автотранспортыр, мотоциклхэр, унагъуэ хьэпшыпхэр, цIыхум езым и щхьэкIэ кьигъэсэбэп Iэмэпсымэхэр зэзыгъэпэщыж Iэнатl Iэм (процент 27,6-рэ), сырьем елэжь Iэнатl Iэм (процент 15,9-рэ), мэкъумэш хозяйствэм, щакIуэ Iуэхум, мэз хозяйствэм я Iэнатl Iэхэм (процент 13,6-рэ).

2012 гъэм и япэ кварталым **промышленностым и продукцэр** 2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ процент 135,2-рэ мэхъу.

Промышленностым и продукцэм къыщIигъуар сыфыем елэжь Iэнатl Iэхэм я предприятэхэм кьызэрыгъэпэщащ. Абыхэм къыщIагъэкI продукцэр процент 142,9-кIэ нэхъыбэ щIащ. Продукцэу къыщIагъэкIым хэзыгъэхъуахэм ящыщщ ерыскъыхьэкI, абыхэм псы зэмылIужьыныгъэхэмрэ тутыныжьэ яхэту, щащI Iэнатl Iэхэр (абыхэм изгъэфэ и ипхъэзэ зэманым елытауэ дызэрыт ильэсым и япэ кварталым продукцэу хуэдэ 1,7-кIэ нэхьыбэ ягъэхъызыращ), электрообороднэ, электрон, оптикэ оборудованэ зыщI предприятэхэр (хуэдэ 1,7-кIэ), химием и Iэнатl Iэм хиубыдэ Iуэхущ1анIэхэр (процент 48,3-кIэ нэхъыбэ), металлым елэжь, металлым кьыхущIыкIа пкыныгъэ хъэзырхэр къыщIэзыгъэкI предприятэхэр (процент 20,3-кIэ нэхъыбэ).

ХъуГъуэфIыгъэуэ къыщIахьыр нэхъыбэ зэрыхъуар (2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ 2012 гъэм и япэ кварталым - процент 107,6-рэ) кьыпатIуащ мыкъэ-щIащхъуэ зэхэлъ, пшащхъуэ, яIагъуэу нэхъыбэ кьызэрыщIахам.

Электрокъарур, газыр, пщыр къэзылэжь, тезыгуашэ предприятэхэм я продукцэми процент 0,6-рэ кьызэрыщIигъуар кьыпэжыащ электрокъарууэ нэхьыбэ (процент 101,8-рэ) кьызэралэжьам.

2012 гъэм и япэ кварталым **ахъщэ яIэ Iэнатl Iэм ехьэлIауэ** сом мелуан 855,4-рэ и уасэ, е абы я япэ ита ильэсым и япэ кварталым елытауэ процент 133,1-рэ ирагъэкIуэкIащ.

2012 гъэм и япэ кварталым псори зэхэту **псэупIэу метр** зэбгъуэнатIэ мин 32,7-рэ **хьэзыр ящIащ**. 2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ ар 1 проценткIэ нэхъыбэщ. Кьуажэхэм псэупIэ унэу метр зэбгъуэнатIэ мин 10,3-рэ хьэзыр щащIащ, ар 2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ процент 17,1-кIэ нэхъыбэщ. ПсэупIэу хьэзыр хъуа псомэ ящыщу метр зэбгъуэнатIэ мин 30,2-е хьэзырхъуа псэупIэхэм я процент 92,3-р зыщIар унейуэ ухуэныгъэ езыгъэкIуэкIахэрщ.

КьызэрабжамкIэ, **мэкъумэш продукцэ кьэзылэжь псомэ** 2012 гъэм и япэ кварталым мэкъумэшхэмкIэ сом мелуани 3.501,1-рэ и уасэ е 2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ процент 123,7-рэ кьалэжащ.

Республикэм и мэкъумэш организацIэхэм гъатхэсэ лэжьыгъэхэм щIадзащ. КъБР-м Мэкъумэш хозяйствэмрэ ерыскъыпхъэмкIэ и министерствэм кьызэритамкIэ, 2012 гъэм мэлыжьхьым и 28-м ирихьэлIэу гъатхэсэ кьэкIыгъэхэр гектар мин 13,8-м хальхъащ, 2011 гъэм и апхуэдэ зэманым хуэзэу гектар мин 14,8-рэ трасаеу щытащ.

Iэщ лIужьыныгъэ нэхьыщхьэхэм (кхъуэм нэмыщI) я бжыгъэм 2012 гъэм мэлыжьхьым и 1-м ирихьэлIэу республикэм и хозяйствэ псомэ щыIэхьхъащ икIи былымыр мин 276,1-рэ (2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ процент 113,3-рэ), абы щыщу жэмхэр мин 135,8-рэ (процент 120,4-рэ), кхъуэжр мин 54,5-рэ (процент 97,9-рэ), мэлхэмрэ бжэнхэмрэ мин 379,1-рэ (процент 109,8-рэ) мэхъу.

Цыхуэм я унейщIэнхэм щыIагъщ былымым и процент 70,7-р, жэмхэм я процент 73,3-р, кхъуэжм я процент 13,8-р, мэлхэмрэ бжэнхэмрэ я процент 55,4-р.

2012 гъэм и япэ кварталым мэкъумэш организацIэхэм я былымым процент 0,1-рэ (2011 гъэм и япэ кварталым - процент 0,4-рэ), кхъуэжм процент 0,1-рэ (процент 5,2-рэ), мэлхэмрэ бжэнхэмрэ процент 0,1-рэ (процент 0,1-рэ) хэлъкIащ. Iэщ лIужьынIэну 100-м кьалъхуи кIэрыхуащ, кьапщтэмэ, шкIэхэм процент 11,8-кIэ, щынэхэмрэ чыщIхэмрэ процент 5,9-кIэ, кхъуэжм процент 21,1-кIэ.

Хозяйствэ псомэ **Iэщ1эжкI лIужьыныгъэ нэхьыщхьэхэм** ящыщу кьыщIалэжащ:

	2012 гъэм и япэ кварталым	
	тонн мин	2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ (процентkIэ)
Iыуэ (яукIын папщIэ ягъэшха Iэщыпмрэ джэдкьаIымрэ зэрыпсэуэу щэчау)	16,6	132,2
Щ1ыуэ	79,5	118,0
Джэдькlэу, *мелуан*	35,0	105,6

Уней щIапIэхэр зезыхъэ цIыхухэм лым и процент 37,9-р, гъэшм и процент 66-р, джэдькIэм и процент 78,4-р, мэкъумэшыщIэ (фермер) хозяйствэхэмрэ щхьэкIэхъуэ хъэрыкъутыщIхэмрэ лым и процент 21,9-р, гъэшм и процент 18,5-р, джэдькIэм и процент 0,6-р кьалэжьащ.

Мэкъумэш организацIэхэм Iэщыпмрэ джэдкьаIымрэ кьыпах хъерым кIэрыхуащ. 2012 гъэм и япэ кварталым зы **жэмым хуэзэу щэуэ** килограмм 960-рэ (2010 гъэм и япэ кварталым елытауэ процентыр 3,2-кIэ нэхъ мащIэ) кьыщIапащ, **джэд къэс хуэзэу джэдькIэу** 54-рэ (процент 6,9-кIэ нэхъ мащIэ) кьыщIахащ.

2012 гъэм мэлыжьхьым и кIэухым ирихьэлIэу **Iэщыр мэкъумылэр Iуэныкъэкlэ** нэхъыфIу кьызэрэпэщауэ щытащ 2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ. 2012 гъэм мэлыжьхьым и 1-м ирихьэлIэу мэкъумэш организацIэхэм зы Iэщым тещIыхьауэ Iуэныкъэ центнери 7 яIащ, 2011 гъэм мэлыжьхьым и 1-м яIауэ щыта центнери 6,1-м и пIэкIэ.

Коммерческэ хьэлъэхэр автотранспортkIэ кьеныщхьI организацIэхэмрэ хъэрычэтыщIхэмрэ 2012 гъэм и япэ кварталым кIриубдэу хьэлъэу тонн мелуан 0,5-рэ ягъэIэпхъуащ, ар 2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ процент 8,1-кIэ нэхъыбэщ. Хьэлъэу тонн-километр мелуан 18,4-рэ хэрашэкIащ, ар процент 11,9-кIэ нэхъ мащIэщ.

АвтобусхэмкIэ, маршрутхэм тет таксомоторхэмкIэ щыIэ мелуан 11,2-рэ, тролейбусхэмкIэ щыIэ мелуан 0,6-рэ кьрашэкIащ. Псомэ кьагъэзэгъэн пассажир автомобиль транспортым и зэфIэкIыр пассажир-километр мелуан 97-м нэсащ.

КъБР-м и МВД-м и УГИБДД-м кьызэритамкIэ, автомобиль гъуэгуэхэм, жылагъуэхэм я уэрамхэм автотранспортым пыщIауэ кьыщIхъуэ щIэщхъуэхэм хэхъуащ. Апхуэдэ кьэхъукIащIэу 2012 гъэм и япэ кварталым 171-рэ, 2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ процент 7,5-кIэ нэхьыбэ ятхащ. Гъуэгуэхэм щIыху 38-рэ щыхэкIуэдащ.

Республикэм связымкIэ и организацIэхэм 2012 гъэм и япэ кварталым Iуэхутхьэбзэу зэфIагъэкIар сом мелуан 830-р и уасэ хуэдэ яхуащIащ. А лжьыгъэр идкьыпсту зекIуэ уасэхэм ятещIыхьауэ 2011 гъэм и япэ кварталым елытытмэ, процент 16,4-кIэ нэхъ мащIэщ. Связым и Iуэхутхьэбзэ псомэ ящыщу цIыхуэхэм хуащIар сом мелуан 780,4-рэ и уасэ хуэдэ яхуащIащ, ар 2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ ар процент 11,3-кIэ нэхъ мащIэщ. Связым и Iуэхутхьэбзэу цIыхуэхэм хуащIхэм я уасэхэм я зэманым кIриубдэу процент 13,3-кIэ хэхъащ.

2012 гъэм и япэ кварталым республикэм и щхэхуакIэ рынокым щащIа **розницэ сатур** 2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ процент 107,4-рэ мэхъу икIи псори зэхэту сом мелуан 16.840,7-рэ и уасэщ.

Розницэ сатум зэфIигъэкIа псомэ я процент 32,5-р кьызэрагъэпэщащ бзэрэхэмрэ жармыкIэхэмрэ. ЕрыскъыхьэкIыу, фадэрэ псыкъэ, тутыныжь цIыхуэм иращащ сом мелуан 8.017,3-рэ и уасэ, ар товар бжыгъэкIэ кьапщтэмэ, 2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ процент 9,2-кIэ нэхъыбэщ; ерыскъыхьэкIэм химиубыдэ товару сом мелуан 8.823,4-рэ и уасэ е блэкIа зыхуэфащэ лъэхъэнэм ельытауэ процент 5,8-кIэ нэхъыбэ ящащ. Розницэ сатур и зэхэлъкIэкIэ кьапщтэмэ, фадэр, псыкъэкIэр, тутыныр хэту, ерыскъыпхъэу ящэр 2012 гъэм и япэ кварталым процент 47,7-рэ, ерыскъыпхъэхэм химиубыдэ товарэр процент 52,3-рэ мэхъу.

Опт сатууэ экономикэм пыщIа организацIэ псомэ я процент 3,1-р и япэ кварталым ящIар сом мелуан 4.467-рэ и уасэ мэхъу, товар бжыгъэкIэ кьапщтэмэ, ар 2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ процент 22,1-кIэ нэхъ мащIэщ.

ПщIэ зыщIат Iуэхутхьэбзэу республикэм и цIыхуэхэм 2012 гъэм и япэ кварталым сом мелуан 4.222,2-р и уасэ хуащIащ, 2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ ар процент 6,6-кIэ нэхъыбэщ.

ПщIэкIэ цIыхуэхэм хуащIэ Iуэхутхьэбзэхэм ящыщу увыпIэ нэхъыщхьэ яубыдэ транспортым, связым я Iуэхутхьэбзэхэм, унагъуэ Iуэхутхьэбзэхэм. Аха Iуэхутхьэбзэ псомэ я процент 68-м щIетащ.

Унагъуэ Iуэхутхьэбзэу сом мелуан 478,8-рэ и уасэ зэфIагъэкIащ, зекIуэ уасэхэм ятещIыхьауэ 2011 гъэм и япэ кварталым елытауэ процентыр 101-рэ мэхъу. ПщIэкIэ ялъэ Iуэхутхьэбзэхэм псомэ я процент 53-м щIигър псэупIэхэр хууэныкIэ, зэгъэпэщыжьныкIэ Iуэхутхьэбзэхэрщ.

Урысей Федерацэ псом хуэдэу, Къэбэрдей-Балъкъэрми 2012 гъэм и япэ кварталым щыкъэхъуащ **товархэмрэ Iуэхутхьэбзэхэмрэ щIат уасэхэм**. Зэрыщыту кьапщтэмэ, 2012 гъэм и япэ кварталым кьрыубдэу щхэхуакIэ уасэхэм процентыр 102-м (зэрыщыту Урысейм процентыр 101,5-м) нэсу заIэтащ. ПщIэкIэ ялъэ Iуэхутхьэбзэхэм я уасэхэр процент 0,3-кIэ (Урысейм - процент 0,6-кIэ), ерыскъыпхъэхэм - процент 3,6-кIэ, (Урысейм - процент 2,3-кIэ), ерыскъыхэкIыу щымыт товарэхэм процент 1,3-кIэ (Урысейм - процент 1,2-кIэ) нэхъ лъапIэ хъуащ.

ЕрыскъыхэкIэхэм ящыщу ильэсыр кьызэрыгъэпэхуэр нэхъ лъапIэ хъуащ лымрэ джэдкьаIымрэ, пхъэщхьэмыщхьэм, мэракIуэм кьыхущIыкIа консервхэр, лы консервхэр, крупамрэ джэрщхэкIхэмрэ, тхъуцIынэр, маргариныр, щIакхъуэр, щIакхъуэхэкI зэмылIужьныгъэхэр, фадэр, майонезыр, нэжульхэмрэ Iофыкl эхэмрэ, кхъуейр, шейр, кофер, бдзэжьейр, сэхуран дагъэр, щыгъур, шэр, гъэшхэкIэр, нэгъуэщIхэри.

Я уасэхэм кIэрыхуащ сэхуран дагъэм, тхъуцIынэм, пхъэщхьэмыщхьэм кьыхэщIыкIа консервхэм, крупам, джэшхэкIэм.

Ерыскъыпхъэхэм щымыщу зыкIэлъыплъ товархэм ящыщу дызэрыт илъэсым и пщIэдзэм нэхъ лъапIэ хъуащ школхэм кьыщагъэсэбэп зэрытхэ Iэмэпсымэхэр, зэрыкьыщIэ, зэрытхъэщIэ хуэIухуащIэхэр, печатым и продукцэр, уэхуныгъэм ирахьэлIэ материалхэр, тхылъымпIэр, щэкIэхэр, тутыныр, электроIэмэпсымэхэмрэ унагъуэхэм кьыщагъэсэбэп адрей Iэмэпсымэхэмрэ, парфюмериер, хущхъуэхэр, унэлъащIэр, автомобиль псыщIэхэр, щэкI эIущам кьыхэщIыкIа хьэпшыпхэр, вакъэхэр, щыгъынхэр, нэгъуэщIхэри.

ЦIыхуэм хуащIэ Iуэхутхьэбзэхэм ящыщу зи уасэ хэхъуахэм ящыщщ санаторэхэм я Iуэхутхьэбзэхэр, медицинэ, щэнхабэ Iуэхущ1анIэхэм я Iуэхутхьэбзэхэр, унагъуэ Iуэхутхьэбзэхэр, ельэдэжьныгъэм, связым я Iуэхутхьэбзэхэр.

Пассажир транспортым и Iуэхутхьэбзэхэм я уасэм кIэрыхуащ.

2012 гъэм мазаем и кIэухым хуэзэу республикэм и экономикэр зыхэта гугъуехьэхэм ящыщщ **щIыхуэхэм я Iуэхур**. ОрганизацIэхэм кьалэн зыщIыжьажьмкIэ щIыхуэу ятельар сом мелуани 2.905,4-рэ е щIыхуэ псомэ я процент 9 хъуэу щытащ. Зи пшынжьыгъуэ пIалъэр икIа щIыхуэ псомэ ящыщу кредитор щIыхуэр процент 93,8-рэ, банкхэм я кредитхэмрэ заемхэмкIэ щIыхуэр процент 6,2-рэ мэхъу.

Зи пшынжьыгъуэ пIалъэр икIа кредитор щIыхуэу 2012 гъэм мазаем и кIэухым сом мелуани 2.724,4-рэ щыIащ. Зи пшынжьыгъуэ пIалъэр икIа кредитор щIыхуэ псомэ я зэхуэдитIым щIигъур (процент 73,4-р) кьыхурагъэща продукцэм, ирагъэщIа лэжьыгъэхэмрэ Iуэхутхьэбзэхэмрэ я уасэхэм ящыщу къатенащ.

Зи пшынжьыгъуэ пIалъэр икIа дебитор щIыхуэу 2012 гъэм мазаем и кIэм ирихьэлIэу сом мелуани 3.086,3-рэ щыIащ. Зи пшынжьыгъуэ пIалъэр икIа дебитор щIыхуэм и процент 43,5-р хурагъэща товарэм, хуащIа лэжьыгъэхэмрэ Iуэхутхьэбзэхэмрэ я уасэу щухуакIуэхэм кьрамыльжьхэрщ.

ЦIыхуэхэм псори зэхэту кьаIэрыхьэ ахъщэ хэхъуэр 2012 гъэм и япэ кварталым сом мелуан 29.876-м нэсащ икIи блэкIа илъэсым и апхуэдэ зэманым елытауэ процент 11,7-кIэ нэхъыбэщ.

2012 гъэм и япэ кварталым дэтхэнэ цIыхуми ику иту хэхъуэу мазэ кьэс сом 11.592,5-рэ кьыIэрыхьащ.

КъыщIэкIым тещIыхьауэ кьапщтэмэ, **ахъщэ хэхъуэхэр** (фIэкIыпIэ зимыIэ платежхэр хагъэкIауэ, щхэхуакIуэ, уасэхэм зэрызэхъуэжыр кьэзытауэ) 2012 гъэм и япэ кварталым процентыр 7,3-кIэ нэхъыбэ хъуащ.

Социальнэ ахъщэр хэмыту, 2012 гъэм и щIышылъэ-мазае мазэхэм (хьэрычэт Iуэху мыинрэ и Iэнатl Iэр хиубыдэу) дэжьакIуэхэм ику иту хуатх улахуэр сом 14.701,9-м нэсащ икIи 2011 гъэм и апхуэдэ зэманым елытауэ процент 25,1-кIэ нэхъыбэ хъуащ. КъыщIэкIым тещIыхьауэ кьапщтэмэ, курыт лэжьапIэр (хуатхэр) процент 19,6-кIэ нэхъыбэ хъуащ.

2012 гъэм щIышылъэ-мазаем мазэхэм лэжьапIэр финансэ гъэпсыкIэ щыIэ

Щхьэгъэпсэу Iилэ и Iуэрыуатэр

Iилэ имыльэгъуа игъэIуу, къэмыхъуа иIуатэу жызыIэ щыIахэщ, иджыри щыIэу къыщэкIынщ. Ар щыIуупсу, цIыху кьигъапIэу щытакъым. ПщыIуупсыщIэр ары и Iуэрыуатэр кьыдыгурымыIуэ акъыи пэмжхэгащ. Iилэ теухуа пэж фыкуеIимэ, сэ ар нывжесIэну сыкъэзыIущ.

Щхьэгъэпсэу Машэ и кьуэ Iилэ и Iуэрыуатэр уэршэрэгъуэхэр тригъэуН мурадкIэ езым кьигупсыса, зэхихьхьа, зригъэжIуа сюжетэу, пхъхь пыуухыкIауэ жыIэмэ, езым акъылкIэ зэхихьхьа псысэщ, таурыхъщ. Дыдэрысабий льандэрэ дыдэзыхьхьэщу дыдэдаIуэу, дыдэджэ таурыхъхъэм Щхьэгъэпсэуэм и псысхэр кьаэзэрыгуэжIыр зыщ - ныуатэ сюжетхэм есы Iилэ персонажу зэрыгъэуэвгъэщ. Ар кьыдэзрагъапIэ Iэмалу кьэлпныгтэныр щIэныгъэншагъэщ, гупсысеншагъэщ. Iилэ и псысэ сюжетхэр кьэхъуа Iуэхутэуэ зэрыщIымытыр езы Щхьэгъэпсэуэм ещIэж, и Iуэрыуэрэгъуэхэмк кьагуроIуэ. Апхуэдэ уэршэрым (сюжетым) зыри кьигъапIэркъым, хьэкъым бгъэдишырыкъым, щигъауэркъым, цIыхур тригъэу, игъидыкъэшх, игъэгупсысэ мыхьэмэ. Iилэ зищIыкъым дыхуеIимэ, ар псысэуэ Iэзэу арат. Апхуэдэ псысэуэ кьабзэу щытащ Кьуэдзокьуэ ТIалибби, Бетрожь Хьэмели, Нот Муэзэчыри, Нэгъуей Лыкъыни, Ныр Хьэжмырзи... Абыхэм кьащIэна сюжетхэр ди гъэзэджэм хэувэ Iыхьэщи гъэлъапIапхэщ, езы псысэусхэмя я цIэхэр къэIэтын хуейщ.

Иджы псысэусым щIыупс фIэзыщIхэр изыгъэкIуэтыжьын псалъэ. «Си анэр кьыщамышам си анэшым срашы бзыхьэт...» жиIэу кьыргажьэу сюжет тельыджэм фыщыгъуаэзкъэ? Ар къэхьункIэ Iэмал зимыIэ Iуэхугъэу зыбжанэу зэхэлъ щIыпс псысэщ, удихьэхэр унгъэгупсысэу. А таурыхъыр кьыщежьам и жыIэр Алыхьым ещIэ! Ятlанн ар адыгэм ямыгъэкIуэдыжу яхьумэ. А фабулэр зэхэзылъхьэу езышэжьар Щхьэгъэпсэу Iилэ, Кьуэдзокьуэ Тlалиб сымэ хуэдэ псысэусщ е, фи псалъэкIэ жыIпэмэ, «щIыупсщ». Абы и «щIыр», зэрыфIэщIэщи, тельыджажьэ зыбжанэу зэпыгъэзывуэ (фонащэ кIуэцIым пс тхьэкIумэкIыхьыр щаКIуэм кьрихуэкIыу, бжьэхэр жыг яIуэу жыгыщыхъэм тету, шыпхэм жыгышхуэ кьытекIарэ Шур абы и жьаум щIэсу, псым хэс бдзэжьейхэм ху кIытэм фадэ кьыхущIыкIыу...) - апхуэдэпцIыр тхакIуэ щэджащхэм кьахуэгупсысынкъхуэумыгупсысынщ. Апхуэдэ псысэм инри щIыкIури йодаIуэ, я тхэкIуэгъэгупсысу тыщ зкъуэу, дыкъыбгъапIэ жамыIэу, сюжетым и тельыджагъэр игъэщIагъуэу. Апхуэдэ «пцIы» тельыджэ защIэу зэхэлъщ нэмыцэм зэрызагъэщIагъуэ баron Мюнхгаузен, Шельмуфскэм, Ганс Сакс сымэ я шванкэр. Нэмыцэ шванкэр, абы хуэдэ французкъ фаблиохэр, дунейм тез хьуа анекдотхэр, пцIыщ жаIэу ямыгъэпуду, тхылъ кьыдагъэкI, ящэ, акъыл кьыхах, абы хэм теухуауэ щIэныгъэ хьэхуэгъэнысыгъэхэри ятх. АдыгэбзэкIэ жыпIэмэ, ахъэр сэмркъэуцIу, дыдейхэм я нэхъыбэр псысэщ, сюжет укъуэдияуэ.

Кьагупсыса, кьэмыкуа сюжетхэм пцIы фIэнщу уельэпэуэныр IущыгъэкIыж. Фэ фщIэрэ пцIым теухуауэ Нобель саугъэтым и лауреат Хемингуэй Эрнест жиIар? «Уэ кьыжкIэпIэфым цIыхум пцIы щIауПсыр? - жи а тхакIуэшхуэм. - Хьэуэ, жыпIэну ухэмыт! Сэ езым сощIэ ар. Нэхъыбэу ар кьыдзыжьыну щхьэгъэнгъуэ зэхуэу, дыкъыбгъапIэ жамыIэу, сюжетым и тельыджагъэр игъэщIагъуэу. Апхуэдэ «пцIы» тельыджэ защIэу зэхэлъщ нэмыцэм зэрызагъэщIагъуэ баron Мюнхгаузен, Шельмуфскэм, Ганс Сакс сымэ я шванкэр. Нэмыцэ шванкэр, абы хуэдэ французкъ фаблиохэр, дунейм тез хьуа анекдотхэр, пцIыщ жаIэу ямыгъэпуду, тхылъ кьыдагъэкI, ящэ, акъыл кьыхах, абы хэм теухуауэ щIэныгъэ хьэхуэгъэнысыгъэхэри ятх. АдыгэбзэкIэ жыпIэмэ, ахъэр сэмркъэуцIу, дыдейхэм я нэхъыбэр псысэщ, сюжет укъуэдияуэ.

Кьагупсыса, кьэмыкуа сюжетхэм пцIы фIэнщу уельэпэуэныр IущыгъэкIыж. Фэ фщIэрэ пцIым теухуауэ Нобель саугъэтым и лауреат Хемингуэй Эрнест жиIар? «Уэ кьыжкIэпIэфым цIыхум пцIы щIауПсыр? - жи а тхакIуэшхуэм. - Хьэуэ, жыпIэну ухэмыт! Сэ езым сощIэ ар. Нэхъыбэу ар кьыдзыжьыну щхьэгъэнгъуэ зэхуэу, дыкъыбгъапIэ жамыIэу, сюжетым и тельыджагъэр игъэщIагъуэу. Апхуэдэ «пцIы» тельыджэ защIэу зэхэлъщ нэмыцэм зэрызагъэщIагъуэ баron Мюнхгаузен, Шельмуфскэм, Ганс Сакс сымэ я шванкэр. Нэмыцэ шванкэр, абы хуэдэ французкъ фаблиохэр, дунейм тез хьуа анекдотхэр, пцIыщ жаIэу ямыгъэпуду, тхылъ кьыдагъэкI, ящэ, акъыл кьыхах, абы хэм теухуауэ щIэныгъэ хьэхуэгъэнысыгъэхэри ятх. АдыгэбзэкIэ жыпIэмэ, ахъэр сэмркъэуцIу, дыдейхэм я нэхъыбэр псысэщ, сюжет укъуэдияуэ.

Апхуэдэ псысэусым пцIыупс фIэзыщIхэр изыгъэкIуэтыжьын псалъэ. «Си анэр кьыщамышам си анэшым срашы бзыхьэт...» жиIэу кьыргажьэу сюжет тельыджэм фыщыгъуаэзкъэ? Ар къэхьункIэ Iэмал зимыIэ Iуэхугъэу зыбжанэу зэхэлъ пцIы псысэщ, удихьэхэр унгъэгупсысэу. А таурыхъыр кьыщежьам и жыIэр Алыхьым ещIэ! Ятlанн ар адыгэм ямыгъэкIуэдыжу яхьумэ. А фабулэр зэхэзылъхьэу езэшэжьар Щхьэгъэпсэу Iилэ, Кьуэдзокьуэ Тlалиб сымэ хуэдэ псысэусщ е, фи псалъэкIэ жыпIэмэ, «щIыупсщ». Абы и «щIыр», зэрыфIэщIэщи, тельыджажьэ зыбжанэу зэпыгъэзывуэ (фонащэ кIуэцIым пс тхьэкIумэкIыхьыр щаКIуэм кьрихуэкIыу, бжьэхэр жыг яIуэу жыгыщыхъэм тету, шыпхэм жыгышхуэ кьытекIарэ Шур абы и жьаум щIэсу, псым хэс бдзэжьейхэм ху кIытэм фадэ кьыхах щIыкIыу...) - апхуэдэпцIыр тхакIуэ щэджащхэм кьахуэгупсысынкъхуэмыгупсысынщ. Апхуэдэ псысэм инри щIыкIури йодаIуэ, я тхэкIуэгъэгупсысу тыщ зкъуэу, дыкъыбгъапIэ жамыIэу, сюжетым и тельыджагъэр игъэщIагъуэу. Апхуэдэ «пцIы» тельыджэ защIэу зэхэлъщ нэмыцэм зэрызагъэщIагъуэ баron Мюнхгаузен, Шельмуфскэм, Ганс Сакс сымэ я шванкэр. Нэмыцэ шванкэр, абы хуэдэ французкъ фаблиохэр, дунейм тез хьуа анекдотхэр, пцIыщ жаIэу ямыгъэпуду, тхылъ кьыдагъэкI, ящэ, акъыл кьыхах, абы хэм теухуауэ щIэныгъэ хьэхуэгъэнысыгъэхэри ятх. АдыгэбзэкIэ жыпIэмэ, ахъэр сэмркъэуцIу, дыдейхэм сызэрыпсэуу хьагурыIуэри, ягу кьыхуэгъэнысыгъэхэхуэу, мэкIий, мэгуфIэ. Апхуэдэуурэ си шыпIэпылимотым зы пIэтIрон кьымыжьыкуIэ, я лъэмыжым кьытехьэу хъуар езгъэнсыхэщ.

ШыпIэпылимотым хуэ сухэ нэужь, сыкъэтэджрэ сыпIэмэ - нэмыцэм я кIэр щиухыр умыльагъуэу къоуэ.

- Е гъуэгу мыгъуэм екъэн, мыпхуэдизу фрицыр кьызидикIыр дэнэ? - жысIэри, лъэмыжым кьыкIхэм сапэуэщ, Iэ ижкымкIэ сэшхуэр сIыгъуэ, Iэ сэмэгумкIэ мозыр кIэрахъуэр сIыгъыу. Къэсым сеуэм, и щхьэр пызгъэхуурэ, си сэшхуэдзэмрэ сэшхуэ тIыгумрэ зэхуэдэ хъужьыу, сризэуащ. ПимыущIыжьхъуэ щыхъэм, сэшхуэр хьмIэздзэри, мозыр кIэрахъуэмкIэ сахэуэу щIэздзащ: зэ сыуэм, зыбгъупщI зэуэ псым хэхуэрт, жьгъумпI жыIэну. ПщIэнтIэпсыр къыспыхуу сешауэ, си кIэрахъуэшэри сыыхуаэ и мэшкIэ щхьэкIуэн щагъэтэщ.

Сэ фаШистыдзэр сIэщIэуэ си гуГъа щхьэкIэ, аратэкъым; Iэказибэиуэ, къэхъуауэ мы дзэр зымыгъакIуэр сыту пIэрэ жьахэм! Накlуэ, минрэ дыхэкIуэдауэ щытми, тлъэкIыр тщIэнщ! - жысIэри, щафтур щIалэжьыр изгъэтIысхьэри, дыIэтащ.

Уафэкъм хуэ ззу зы пшэ фыщIэжь иттти, ди насыпым кьырихьэкIащ жьтIэри, дыкIуэ ари, дыкьыхэтIыхъащ, дэ дыхэплъэщ, ркьаIуэр тлъагъуу, езыхэр кьаплъэмэ, дыкъамыIыгъуу. Гуныгъу кьыщыхъум щафтур щIалэжьыкIэ жьзоIэ:

- Айдэ ижьы, тормэщэр ети уи шыпIэпылимотыр кьащтэ! - жьзоIэри.

Зэхэуэр едгъажьщ абдежи, сызижагъуэным ирауцIэ дэ абы ятщаг! Зы сэмэлотищ нэхъыбэ зыкьэнэжагъэнгъэкъым, заубгъэрэкIыу щагъэззэкам, мы дызыIууар Iилэрэ щафтур щIалэжьымрэщ жаIэри. ДакIэлъилъщ ари, дызыщIэрыхьэр кьедгъэпсэхьым, дызыщIэрыхьэр кьедгъэпсэхьуурэ, псори кьедудыкъа нэужь, гу лъызотэ, зы тIэщIэжьауэ щIыбу зэрыкIуэжьым. «УзгъэкIуэжьым, тхьэр зыигъэщIа Iилэр сэуащI» - жысIэри, рулыр сыубыщи ари, кIэлъыгъэльащ. Мори мэщIыв, дэри дыкIэлъоIэ, мори мэщIыв, дэри дыкIэлъоIэ, дыкIэлъоIэри дыкIэлъоIэ - дыщIэрыхьэркъым, дыкьыкIэрохуэж.

- Мы тхьэр зэбга гъущIыкIэжьым кьыщыщIар сыт? - жысIэри, сыщыгуфIыкIащ, щафтур щIалэжьым тIэкIэри сигъэльъэгъуащ «фэтыджжи кIэнтхъ итыжькъым» - жиIэу кьыгупсыкIащ.

«Сэ уэ фэтыджжи щхьэкIэ узыIэзэгъэкIмэ, си напэр фIыцIыщ!» - жысIэри хьэуаззр иткудзщ, иткудзщ, кьыззщIэгъэлъпIэщ ари, изгъэльри, мысрыщIимдым бгъурысхуащ. Вожэр щафтур щIалэжьым естри, сыкъикIщ, сэмэлот дамэмкIэ срижэщ ари, сызльэри мысырыжьым и дамэм сытепкIащ. Сызэрытельэу мысырыжьыр ещIэщ ари, сыкъехуэхынум чутщ иIэжар! Щафтур щIалэжьыр губзыгъэтэ, и дамэ лъэныкъэр нынэщIыгъакъым и щIыпIэ нэхъ дахэ ягрипэжащ. Си гур кьызэрыгъэуэтыжри, мысырым и дамэ гуэрым срижэри, зэгъэтмалщ сэмэлотчик сырыхужьым сиукIынум иIэжар: и кIэрахъуэ къэгъэпкIар кьыщIишиим, лъапэкIэ сеуэри Iэщ Iэзудащ, итIанэ и китил пшамПэр сиубыдыри, кьуэ шырым ещхьу, кIийуэ кьысIъэфщ абы, кьеэзытIыпщхьэхащ. Алыхьым ещIэ абы и Iуэху зэрыкъуар! Сэ абы итIанэ ситIысхэсри, вожэр сыубыщ ари, кьезгъэгъэзщ.

Зы сэмэлоту дыльэтар; сэмэлот щибгъурэ сэмэлот бгъущIэр сэмэлотибгъур кьедгъэпсэхри, сэмэлотитIу дыкьэтIысIжакIэ, тхьэуэ мыр зи кьурэ!

Дешарэ делIауэ дыкьэтIысхьжар, уэлэхьи, зы дакъикъ зыззамыгъэпсэхуэ.

- Тэварыщ Жукофыр кьоджэ! - жаIэри кьэсаш.

Сыт сщIэнт, сытэджри сыкIуащ. СыкIуэщ аби, сыщIихьэри, кьыззэрыслупIэу Жукофыр Iэнчкъ хъуащ - сыкьицIыхъжат занщIэу! Тхьэм есщIэ абы и гуэм щыщIар, ауэ нужькIэ и гур кьызэрыгъэтыжри, дахэ кьыжжиIащ, герой сригъэщIыну си тхьапэхэри иригъэхьат, Сталиным кьахуидакъым:

- Хьэпшыркlэ зэуар герой ящIащ жаIэу ар хъункIэ Iэмал зимыIщ! - жиIэри.

Уэлэхьи, ар и хэкIыжыкIэу героим сыкъэкIожам!

Iилэ имыльэгъуа игъэIуу, кьэмыхъуа иIуатэу жызыIэ щыIахэщ, иджыри щыIэу къыщэкIынщ. Ар щыIуупсу, цIыху кьигъапIэу щытакъым. ПщIыупсщIэр абы и Iуэрыуатэр кьызыгурымыIуэ акъыи пэмжхэгащ. Iилэ теухуа пэж фыкуеIимэ, сэ ар нывжесIэну сыкъэзыIущ.

Щхьэгъэпсэу Машэ и кьуэ Iилэ и Iуэрыуатэр уэршэрэгъуэхэр тригъэуН мурадкIэ езым кьигупсысэ, зэхихьхьа, зригъэжIуа сюжетэу, пхъхь пыуухыкIауэ жыIэмэ, езым акъылкIэ зэхихьхьа псысэщ, таурыхъщ. Дыдэрысабий льандэрэ дыдэзыхьхьэщу дыдэдаIуэу, дыдэджэ таурыхъхъэм Щхьэгъэпсэуэм и псысхэр кьаэзэрыгуэжIыр зыщ - ныуатэ сюжетхэм есы Iилэ персонажу зэрыгъэуэвгъэщ. Ар кьыдэзрагъапIэ Iэмалу кьэлпныгтэныр щIэныгъэншагъэщ, гупсысеншагъэщ. Iилэ и псысэ сюжетхэр кьэхъуа Iуэхутэуэ зэрыщIымытыр езы Щхьэгъэпсэуэм ещIэж, и Iуэрыуэрэгъуэхэм кьагуроIуэ. Апхуэдэ уэршэрым (сюжетым) зыри кьигъапIэркъым, хьэкъым бгъэдишырыкъым, щигъауэркъым, цIыхур тригъэу, игъидыкъэшх, игъэгупсысэ мыхьэмэ. Iилэ зищIыкъым дыхуеIимэ, ар псысэуэ Iэзэу арат. Апхуэдэ псысэуэ кьабзэу щытащ Кьуэдзокьуэ Тlалиби, Бетрожь Хьэмели, Нот Муэзэчыри, Нэгъуей Лыкъыни, Ныр Хьэжмырзи... Абыхэм кьащIэна сюжетхэр ди гъэзэджэм хэувэ Iыхьэщи гъэлъапIапхэщ, езы псысэусхэмя я цIэхэр къэIэтын хуейщ.

Иджы псысэусым пцIыупс фIэзыщIхэр изыгъэкIуэтыжьын псалъэ. «Си анэр кьыщамышам си анэшым срашы бзыхьэт...» жиIэу кьыргажьэу сюжет тельыджэм фыщыгъуаэзкъэ? Ар къэхьункIэ Iэмал зимыIэ Iуэхугъэу зыбжанэу зэхэлъ пцIы псысэщ, удихьэхэр унгъэгупсысэу. А таурыхъыр кьыщежьам и жыIэр Алыхьым ещIэ! Ятlанн ар адыгэм ямыгъэкIуэдыжу яхьумэ. А фабулэр зэхэзылъхьэу езэшэжьар Щхьэгъэпсэуэм Iилэ, Кьуэдзокьуэ Тlалиб сымэ хуэдэ псысэусщ е, фи псалъэкIэ жыпIэмэ, «щIыупсщ». Абы и «щIыр», зэрыфIэщIэщи, тельыджажьэ зыбжанэу зэпыгъэзывуэ (фонащэ кIуэцIым пс тхьэкIумэкIыхьыр щаКIуэм кьрихуэкIыу, бжьэхэр жыг яIуэу жыгыщыхъэм тету, шыпхэм жыгышхуэ кьытекIарэ Шур абы и жьаум щIэсу, псым хэс бдзэжьейхэм ху кIытэм фадэ кьыхах щIыкIыу...) - апхуэдэпцIыр тхакIуэ щэджащхэм кьахуэгупсысынкъхуэмыгупсысынщ. Апхуэдэ псысэм инри щIыкIури йодаIуэ, я тхэкIуэгъэгупсысу тыщ зкъуэу, дыкъыбгъапIэ жамыIэу, сюжетым и тельыджагъэр игъэщIагъуэу. Апхуэдэ «пцIы» тельыджэ защIэу зэхэлъщ нэмыцэм зэрызагъэщIагъуэ баron Мюнхгаузен, Шельмуфскэм, Ганс Сакс сымэ я шванкэр. Нэмыцэ шванкэр, абы хуэдэ французкъ фаблиохэр, дунейм тез хьуа анекдотхэр, пцIыщ жаIэу ямыгъэпуду, тхылъ кьыдагъэкI, ящэ, акъыл кьыхах, абы хэм теухуауэ щIэныгъэ хьэхуэгъэнысыгъэхэри ятх. АдыгэбзэкIэ жыпIэмэ, ахъэр сэмркъэуцIу, дыдейхэм я нэхъыбэр псысэщ, сюжет укъуэдияуэ.

Кьагупсыса, кьэмыкуа сюжетхэм пцIы фIэнщу уельэпэуэныр IущыгъэкIыж. Фэ фщIэрэ пцIым теухуауэ Нобель саугъэтым и лауреат Хемингуэй Эрнест жиIар? «Уэ кьыжкIэпIэфым цIыхум пцIы щIауПсыр? - жи а тхакIуэшхуэм. - Хьэуэ, жыпIэну ухэмыт! Сэ езым сощIэ ар. Нэхъыбэу ар кьыдзыжьыну щхьэгъэнгъуэ зэхуэу, дыкъыбгъапIэ жамыIэу, сюжетым и тельыджагъэр игъэщIагъуэу. Апхуэдэ «пцIы» тельыджэ защIэу зэхэлъщ нэмыцэм зэрызагъэщIагъуэ баron Мюнхгаузен, Шельмуфскэм, Ганс Сакс сымэ я шванкэр. Нэмыцэ шванкэр, абы хуэдэ французкъ фаблиохэр, дунейм тез хьуа анекдотхэр, пцIыщ жаIэу ямыгъэпуду, тхылъ кьыдагъэкI, ящэ, акъыл кьыхах, абы хэм теухуауэ щIэныгъэ хьэхуэгъэнысыгъэхэри ятх. АдыгэбзэкIэ жыпIэмэ, ахъэр сэмркъэуцIу, дыдейхэм я нэхъыбэр псысэщ, сюжет укъуэдияуэ.

ПщIыпIэпылимотыщ зыгъэуа иIуатэ. Iилэ и кьэмыгъэкIуэдыжьмэ! - жиIэри, сиПыТIа и гуГъу, игъэзэжауэ щIыбу мэкIуэр, ордин пэпIъэу.

Сэри си щхьэр кьэсIэтри:

- Сэ ффхуэфI иджы сымыхъэмэ, тхьэр зыгъэпца Iилэкъэ фыкьыззэдэж тIэ! - жысIэри, сеIэщ-сепхъэщ ари, си щыпIэпылимотыжьыр кьызэфIэдзэкщ, цIыбу кIуэж танкым и пхэм изубыдэри, шъ закъуэкIэ сеуэ мыгъуэщ ари... Алыхьри уэри фызгъэпщIакъэ, апхуэдизкIэ зэпкъырызудат ари, танкыр здэщытам дежь сабэ Iэтэ фIэкIа щыIэтуэтыжам!

Нэмыцэм ягуГъаращ танкым катушэ еуэу икъутауэ. Сэ сыззэрыщымыIэжьм щэчи-щубыкъэи кьытрахьэжьыртэжьымы, куэд дэмыкIыу дзэ фIыцIэу кьожьэ:

- ШыпIэпылимотчик Iилэ щаХэмыгъэжкIэ, дэ сэвецкэм яхуэфI дыхъункъэ! - жаIэри.

Гъунэгъуу зыбгъэдэзгъэхьэщ ари, сахуэгъэ езгъажьэри, хьэдэ лъэмыж исщIыкIа нэужь - дыкъащIыхуэжьнтжьэ си щыпIэпылимотымрэ сэрэ! - кьэнам заублэрэжьри ягъэззкащ, нэмыцэм Iуэдыр кьыгъуокIуэ жаIэри.

ПльагъуэрэI абы я сагъэшэр вэнвейм эзрыхэхуа? «Iилэ танккIэ тпIыгащи къуэвыIэ диIэнукъым, пщдэй ичынды нэмэзыр Iурал гупэм щытпщIыну укъыдогъэгуГъ»!» - жаIэри Гитлыриям хуатхауэ кьыщIокI. «ЕIым-ельж, сэ сыкъэзгъащIэщ, си дзэр щыым и пщIыпIэм ирпщэри кьыдзэтрелъэгъащIэ» - жаIэри, игъэзащ защIэу инэрал пщыкIуплI езы Гитлыр и Iэ цIынэжьхэмкIэ итхьэлэжащ. Адрей кьэнар - инэрали Iефицари! - сэлэт кьаБзэу нукъэбзыжщ ари, кьызиуштащ: «Мазэ пIалъэ фызэтри, Iилэ е псэуэр и пашпортыр иыгъыу, е и щхьэр пыупIащэ щхьэщыкIэкIэ фыIгъыу кьыскуэмышгъэмэ, фыслIыщ-фыслшхыщи, фи кьупщхьэхэм сыщIэфыжьынщ» - жиIэри.

Арати, мо насыпынщэ кьэмэр зэхотIысхьэри, жэщищ-махуищкIэ я Iэдакъэ я жьэпкъыпэм щIэгъэжьауэ мэгупсысэр ари, кьагупсысаращ: «Девгъауи, - жаIэ, - мы Iилэ хуэзанщIэр щIы щагъкIэ щIэдыжгъэтIыкIи, жэщу иредгъэхьэлIэнщи, кьитлъэфэщ ари, ажжьым хуэдэу, чачу кьэтлъэфыщ; ар псэуу я ди нэ закъуэм и пащ-хьэ щдгъуэзэм, я хьэхьхурIэм, ди игъэзыхьэри, ди Iефицарыгъэри, ординрэ чресу тхичыжьхэрэ кьыдимытыжм!» - жаIэри.

Ар сэ сыткI эщIэнт? СщIэркъым. Мазэ псокI фрицым цIутI жамыIэу щысащ, дагъэбзэрыгъыу. Нэмыцэр кьызэрымыуэрэ нобэ мазэ ирокъу щыжьисIэм, Iуэуэлъауэ гуэрхэр зэхэсхуу щIызодзэ. Сыдоплъейри - сэмэлот кьаКIуэркъым, зызопплъыхри - дзэми загъэхьерIкъым. Iуэуэлъауэ ящыдикIыр кьызгурыГуэркъым. Бел макъ, кIыркI макъ хуэдэу кьысщохьу. - СщIэкIи, мыр сэ сыщIыгугъэм щыщIэ хузымыдэ, мыбы зы емынэ ягу иралъхьауэ арамэ!» - жызоIэри, полькум сопсалъэ - щIыху згъэтрыпкъым, дивизым сопсалъэ - псэ зи Iэдэм згъуэтыркъым, щтаб Iэрэмэм сопсалъэри - командуШэр* кьыIуохьэ:

- Уыдахуэйр сыт? - жи. - ЩхьэдомыгъэлажьэрэР?

Ар жиIэ щхьэкIэ, жейбащхуэ макъыр: Iилэ кьоджэ щыхаIэм, гуэзаэри кьыщыльтэгъуэ арат, армыхъуамэ нэхъ щыхукIэ пырхьыжу хэлъынут.

- ФыщIэзмыгъэлажьэрэщ, - жызоIэ, - мы зинэкIэ кьалъхуэзм зы мурад мыгъуэр ящIащ.

- Що, - жи - щIар?

- УэлъхьаI, абы ящIа мурадыр сэ кьызжамыIа, ауэ мы сыхьэткIэ си лъабжьэр щIатIыкIыу ара кьудейщ.

- АтIэ сыт уи унафэр? - жи.

- Си унафэращ, - жызоIэ, - хьалъэешэу грузвинчыгъэ щIыпIыщ! кьэвгъакIэу, сэлэт пIыкIыпIэ ису!

- Дэнэ кьиуэкъу? - жи.

- Уэлъхьи, сэ абы си Iуэху хэмыльI! - жызоIэри трубкэр тызольхьэж.

Къэхь кьурIэн, сыхьэт ныкъуэ дэмыкIат грузвинчыгъэ щIыпIымрэ грузовичищIымрэ кьыщысам. Абы ирихьэлIэу фрицым я белри, щIыр кьызэпхиудщ ари, дунейм кьытехьащ. Гъуэгу щатIыкIам цIыхунтIкIы эдпхуэзи хуэдэу бихьчфIи, Iэ ягъэкъабзэкри, езыхъэр бзэхьажащ. Куэд дэмыкIыу зы сырыхужь гурым и щхьэр кьригъэжащ зиплпхьыжьну - кьригъэжар сыубыдри, и жьэр сIыгъэр бихъ жиIэ мыхъуу, кьислъфыр абы, кьайстащ - кьайстар апхри афтэнэбилым ирагъэлъэдащ...

Тхьэуэ уэрэ дрэ дыззэыгъэпсалъэ, апхуэдэ защIэу ихуэ щыхкIэ кьислъэфырэ кьыIуэмыгъэщам нэмыцэ Iефицарымрэ инэралымрэ зэщIэлъауэ! Iефицарэ защIэу Iуэлъэ тIощIрэ кьызыгъэкIуэ, кьыIуэзыгъэщар зэхадзыжа ящэжь.

НтI, зы щщI гуэр кьыпэкIуэн хуейтэжь абы? Штабыр зэхэтIысхьэщ ари, кьагупсысаращ - Емынэ Шу фIыдщ жаIэри. Тхьэ дыгъыI, а зауэшхуэ екIуэкIам, сэр фIэкIа, апхуэдэ щIэ лъапIэ зыхуаГъэфэща зыIэ! кьахэмыкIа!..

Фрицхэм я гур кIуэдарэ щIэщIыкIыжащ, щым щым жаIэу зэрыкIуэжьм сеплъу си щыпIэпылимотым сызды Iуплъым, си дэмащхьэм зыгуэр кьытоуIуэ. СыкъыззэплъэкIри - Сталиныр щытщ кьызэплъри:

- Уэра тэварыщ IилэхуэжьрI? - жиIэ.

- Сэращ, - жызоIэ. - Еблагъэ.

Уэлъхьи, апщIондэху сыкьамыщIыхуа сэ Сталиным!

- Мэлэдец, тэварыщ Iилэ! - жиIэри фэеплъу дыщэ чыеэ тотыныр иубауэ и ильу, кьызитщ ари, ЫкIыжащ.

Бетэмал, чыеэр фронтым щызгъэжIуэдащ, армыхъумэ фэзгъэлъэгьунтэжь!

УэлЗЭхЫ, щIалэ, дэри, зыдмыгъэпIий щхьэжIэ, пжIэ псы дефэу дыхэмыта а зауэ хIуам! Сэри жысIэжьи си куэдыкIейщ, псалъэ кIыхь сфIэфIкъым ахъумэ. Ухуейм уи фIэщ щIы, ухуэмэйм умыщI, ауэ, Iилэ жаIэмэ, и щхьэфэцIыр мытэджу зы нэмыцэ хэтакъым а зауэшхуэм и кIыхьагъкIэ. Си щыпIэпылимотыщ згъэуа нэужь, «уэлэхьи, ар зи щыпIэпылимот гъэзэкIэр Iилэм!» - жаIэу адэкIи мыдэкIи сыкъыщащIыхурт. «Сэ фэеплъу зехъэ!» - жиIэри Бидонэм кьызитауэ арат а щыпIэпылимотыр.

НтIэ, йоуэр аби, къэрал гъунэм дыкъыщрагъажьэри, пирот жаIэт дыкърагъэжIуэтым, пирот жаIэм дыкърагъэжIуэтурэ, Днепр жьыхуаIэ псыжьым дыкъэсащ. Ди ротэм и зэхуэдитIырат къэнэжьри, псым кIыкIщ аби, пэзищ гъэхъэзырам зытрагъэшащ; сэ си щыпIэпылимотыжьыр хъэлъэIуэти, яжь сыкъэнауэ сыкъэри, Днепр пхъэзакъэ лъэмыж тельти, сыкъэкIащ. СыкъыкIри, сыкъэувыIэщ аби, тхьэ сIуащ.

- Тхьэр нахуэу зыгъэпца ЕилэкIэ фыкъыззэдэж, сэ а гъэнэу мыгъуэ ежьа нэмыцэм зы хэщIыныгъэшхуэ яхэзмылъхьауэ мы ыкIыжьым кIапэр сыуГIыщащ! - жысIэри.

Апхуэдэу тхьэ сIуэри, си щыпIэпылимотыжьыр кьызэфIэдзэщ аби, дэ фыцIэ къакIуэм сахэплъэу сытIысащ. Ротнэм сыкъэлъыхъуэри, сыкъыщимыгъуэтым, Iэкопэм зэрити кьоджэ:

- ШыпIэпылимотчик Iилэ, нэ пэзицэм! - жи.

Сэ си тхьэкIумэм щIыв изгъэтIысащи, цIутI жысIэркъым.

- ШыпIэпылимотчик Iилэ! - жери, кьоув аби, кьоджэ.

Зыгъэхэсхьэрыкъым.

- Тэварыщ Iилэ! - жери ещанэуи кьоджэ.

ЦIутI щыжьыпIэм, шыпIэпылимотчик тэварыщ Iилэ псэужу кьыщIэкIынкъым, ахъумэ зыгуэркIэ зыкъыщагъэщIантэм! » - жаIэри, ротэр иувыкIщ аби, Iэгу ущIакIэ дыуэ кьыстращIэри, щхьэж и пIэ итIысхьэжащ.

АпщIондэху дзэ фIыцIэри кьэс. Кьэсыр пхъэзакъэ лъэмыжым кьытоухэри кьоКIуэ, кьыкIэхъысыр кьыкIэлъытоуэри, вэри къыкIэлъокIуэ, сэри цIутI жызмыIэу кьызэрыкIуэ. КIапсэлъэрышэу кьызджкIуэм, сэлэт пашэр лъэмыж кIапэм кьызэпсыу и натIэгум изубыдэри сеуащ - абы и натIэм техуа шэр яужь дыдэ кьытым и щхьэпхэтIыгумкIэ щапхъэкIыжри, фриц защIэу щитIым щIигъэн кьытехьат а пхъэзакъуэ лъэмыжми, псэ зи Iэдэм кьытемынэу, псори псым хэхуащ, жьгъумпI жиIэу. ЕтIуанэ гупыр кьытехьэри, ар дыдэр ясщIащ. Дыдейхэм сызэрыпсэур кьагурыIуэри, ягу кьызэрыгъуэтыжахэу, мэкIий, мэгуфIэ. Апхуэдэуурэ си шыпIэпылимотым зы пIэтIрон кьымыжьыкуIэ, я лъэмыжым кьытехьэу хъуар езгъэнсыхащ.

ШыпIэпылимотышэр сухэ нэужь, сыкъэтэджрэ сыпIэмэ - нэмыцэм я кIэр щиухыр умыльагъуэу кьоКIуэ.

- Е гъуэгу мыгъуэм екъэн, мыпхуэдизу фрицыр кьызидикIыр дэнэ? - жысIэри, лъэмыжым кьыкIхэм сапэуэщ, Iэ ижкымкIэ сэшхуэр сIыгъыу, Iэ сэмэгумкIэ мозыр кIэрахъуэр сIыгъыу. Къэсым сеуэм, и щхьэр пызгъэхуурэ, си сэшхуэдзэмрэ сэшхуэ тIыгумрэ зэхуэдэ хъужьыу, сризэуащ. ПимыущIыжьхъуэ щыхъэм, сэшхуэр хьмIэздзэри, мозыр кIэрахъуэмкIэ сахэуэу щIэздзащ: зэ сыуэм, зыбгъупщI зэуэ псым хэхуэрт, жьгъумпI жиIэну. ПщIэнтIэпсыр къыспыхуу сешауэ, си кIэрахъуэшэри сыыхуаэ и мэшкIэ щхьэкIуэн щагъэтэщ.

Сэ фаШистыдзэр сIэщIэуэ си гуГъа щхьэкIэ, аратэкъым; Iэказибэиуэ, къэхъуауэ мы дзэр зымыгъакIуэр сыту пIэрэ жьахэм! Накlуэ, минрэ дыхэкIуэдауэ щытми, тлъэкIыр тщIэнщ! - жысIэри, щафтур щIалэжьыр изгъэтIысхьэри, дыIэтащ.

Уафэкъм хуэззу зы пшэ фыщIэжь иттти, ди насыпым кьырихьэкIащ жьтIэри, дыкIуэ ари, дыкьыхэтIыхъащ, дэ дыхэплъэщ, ркьаIуэр тлъагъуу, езыхэр кьаплъэмэ, дыкъамыIыгъуу. Гуныгъу кьыщыхъум щафтур щIалэжьым жызоIэ:

- Айдэ ижьы, тормэщэр ети уи шыпIэпылимотыр кьащтэ! - жызоIэри.

Зэхэуэр едгъажьщ абдежи, сызижагъуэным ирауцIэ дэ абы ятщаг! Зы сэмэлотищ нэхъыбэ зыкъэнэжагъэнгъэкъым, заубгъэрэкIыу щагъэззэкам, мы дызыIууар Iилэрэ щафтур щIалэжьымрэщ жаIэри. ДакIэлъилъщ ари, дызыщIэрыхьэр кьедгъэпсэхьым, дызыщIэрыхьэр кьедгъэпсэхьуурэ, псори кьедудыкъа нэужь, гу лъызотэ, зы тIэщIэжьауэ щIыбу зэрыкIуэжьым. «УзгъэкIуэжьым, тхьэр зыигъэщIа Iилэр сэуащI» - жысIэри, рул

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

ЕгъэджакIуэт, щIэныгъэлIт икIи унафэщIт

● Фэеплъ

Арат фIащар Мэлбахьуэ Тимборэ и щIэр зэзыхь Лъэпкь библиотекэм щекIуэкIа зэхьхьэм. Ар теухуат медицинэ щIэныгъэхэм я доктор, профессор Щомахуэ Алексей кьыззраль хьуэ ильэс 75-рэ зэрыриКъум.

Щомахуэ Алексей псалъэ гуапэ хужьызыIэнур куэдт.

ЗЭIУЩIЭМ цыхуэшхуэ кьызэрырихьэлIар щыхьэт техьуэрт ильэс зыбжанэкIэ егъэджакIуэу икIи унафэщуэ лэжьа Щомахуэр нобэми цIыхуэм я гум фIыкIэ кьызэринэжам, ар лъэужьыфIэ зэрыхьуам. Абыхэм яхэтт КъБКъУ-м и медицинэ факультетым кьыщыдэлажьэхэр, иригъэджахэр, и благъэхэр, Iыхьлыхэр.

Филологие щIэныгъэхэм я доктор, профессор, библиотекэм и унафэщI Емуэ Анатолэ зэхьхьэр кьызэIуиха нэужь, Щомахуэм и гъащIэмрэ и гуащIэмрэ кьызэхуэсахэм ягу кьиГъжьыжащ.

- КъБКъУ-м и медицинэ факультетыр зэфIэгъэувэным, абы зегъэужьыным Щомахуэ Алексей хуища хэлъхьэныгъэхэр кьэлыытэрыгъэ. Зы цIыху гъащIэм кьиригъыдзэу пхуэмылэжьын куэдым зэуэ зрипщытырт абы, - жиIащ Емузым. - Республикэр, университетыр иригъэфIэкIуэн папщIэ Щомахуэм зэфIигъэкIаэр гулыитэншэу кьагъэнакъым. «Лэжьыгъэм щиIэ екъулIэныгъэм папщIэ КъБР-м и Правительствэм и бгъэхэу дамыгъэр кьыхуагъэфэщащ, зыбжанэрэ щытхъу, фIыщIэ тхьилъэр кьратащ. Абы кьыфIащащ «КъБР-м щIыхь зиIэ и дохутыр» щIэ лъапIэр, «Урысейм и цIыху кьэхьыфIэр» щIэнгъуаэзм ихуащ.

КъБР-м узынщагъэр хьуэмыкIи и унафэщI **КIэнщIалий Анатолэ** гуапэ щыхьуат пшыхьым щIалэгъуалэ куэд кьызэрекIуэлIар, лъэужь дахэ гъащIэм кьыщызыгъэна нэхъыжьым и фэеплъыр яхьуэмэу. Щомахуэ Алексей адыгэлI нэхъым и щапхъэу дуней зэрытетам, и адэм и ныбжьэгъуфIу зэрыщытам кьызэхуэсахэм яхутепсэлыыхьа нэужь, КIэнцалийм фIыщIэ яхуищащ пшыхьыр ирагъэкIуэжыным зи жэрдэм Iэщнокьуэ Олег-рэ ар кьызэзыгъэпэща библиотекэм и лэжьакIуэхэмрэ.

Профессор, медицинэ щIэныгъэхэм я доктор, Щомахуэм ильэс зыбжанэкIэ дэлэжьа **Нэгъуей Бесльэн** кьыхитэщащ медицинэ факультетым зиужьын щхьэкIэ Алексей Iэуэху куэд зэрызэфIихар, и кьалэнхэм дагъуэншэу пэльэщу, студентхэм пщIэ кьыхуащIу зэрыщытар, нэгъуэщI-хэр. Нэгъуейм жиIащ Щомахуэ Алексей и IэхъущIафэхэм ящIэнкIыр зэрыригушхэр, апхуэдэхэр куэду кьыпщIэхъуэну зэрягуапэр.

Экономикэ щIэныгъэхэм я доктор **Сэхъурокъуэ Хьэутий** библиотекэм и лэжьакIуэхэм фIыщIэ яхуищIащ, хабзэ дахэ хьуэдэу мыпхуэдэ зэхьыхьэ щхьэпэхэр кьызэрыызэрагъэпэщым папщIэ. Ар тепсэлыыхьащ фIыуэ ящIыхуу щыта Щомахуэ Алексей хэлъа хьэлщэн, хабзэ, нэмыс дахэхэм.

- ЕгъэджакIуэ зэчиифIэу, щIэныгъэлI, унафэщI, кьызэгъэпэщакIуэ Iэ ззэу щыта Алексей зэрыпсалъэр щэхуэт, ауэ жиIэм купщIэшхуэ хэлът. Гъунапкъэншэт абы дэпльагъу адыгагъэр. Гушыlэ екIуи и Iэпэгъуэт, нэгъуэщI хьэл-щэ-ныфI куэди кьыдэгъуэгурыкIуэрт абы, - жиIащ къэпсалъэм. - Адыгэ лъэпкъыр лъэпкъыу дыкьызэтенэжьын папщIэ дыкьэзыхьумар кьыдекIуэжьхэ хабзэ дахэхэрщ. Дуней екьыка щыхуэ щэджащэхэм я фэеплъыр дывгъэхъуэ, пщIэ яхуэдзгъащI. Абыхэм дахуэфащэу дыпсэуну ди кьалэнщ.

- Щомахуэм и лэжьэгъуэхэм, студентхэм, и цIыхугъэхэм яхуиIэ гуапагъэр мыухьжт. Псом хуэмыдэу студентхэм куэдкIэ дэIэпыкIуэгъу яхуэхъурт, еджэныгъэ Iуэхуэхэр нэгъэсауэ кьыззригъэпэщырт. Абы Iуэхугъуэ зэхуэмыдэхэмкIэ кьеЩенджэщыну цIыхуэшхуэ кьакIуэрт, - жиIащ профессор, медицинэ щIэныгъэхэм я доктор **Хутуевэ Светланэ**. - УнафэщI зэчиифIэ уиIэныр куэд и уасэщ. Зи гъащIэ псор узыншагъэр хьуэмэным хуэзыгъэпса Алексей сыт хуэдэ Iуэхуми жэуапIныгъэ пылъут зэрыбгъэдыхьэр. Иригъэджа куэдым ар щапхъэ яхуэхьуауэ и лэжьыгъэм пащэ.

- Гугъущ Щомахуэ Алексей блэкIа зэманым иту утепсэлыхьыну. Ар цIыху гу кьабзэт, псэ хьэлэлт. УмыгъэщIэгъуэн пльэкIыртэкIыхьэм адыгэ хабзэм, нэмысым и хьумакIуэ пэжу ар зэрыщытыр. Щхьэпэт а цIыху зэпIэзэрытым, акъылыфIэм ченсэлылэнуи. И дуней тетыкIэ дахэм, и зыныгъыкIэ екIум удихьэхырт, - жиIащ медколледжым и унафэщIым и кьуэдзэ **Аларгировэ Жанна**.

Медицинэ факультетым и лэжьакIуэхэр кьыщыпсалъэм кьыхагъэщащ Щомахуэ Алексей зыщIэхьуэпсу щыта, факультетым и тхьцIэ теухуа музей абы кьыщыIэсIуэхьыным ехьэлIа лэжьыгъэшхуэ зэрырагъэкIуэкIыр, студентхэр щеджэ пэш абы кьыщызэIуахьыну зэрамурадыр, Щомахуэм и цIэр зэрихьэу. КьыщынэмыщIауэ, медицинэ факультетым Щомахуэм и цIэм ещIэнэ щIэныгъэ конференц бжьыхьэм щрагъэжькIынущ.

Хьэрычэтыщ Iэ **Iэщнокьуэ Олег** жиIащ Щомахуэ Алексей и фэеплъыр ямыгъэкIуэдыжьын мурадкIэ, и цIэр Тэрч кьалэм и уэрамхэм ящыщ зым фIащыным теухуауэ Тэрч куей администрацэм зэрызэхуагъэзар.

Апхуэдэу Щомахуэ Алексей теухуа я гукъэкIыжхэмкIэ кьызэхуэсахэм ядэгугъэщащ КъБР-м щэнхабзэмкIэ и министру ильэс куэдкIэ лажьа **Ефэнды Джылахьстэн**, медицинэ щIэныгъэхэм я кандидатхэу **Ахриев Хаджи, Бейтыгъуэн Борис, Емкужь Ахьмэт**, жьэн узымкIэ диспансерым и дохутыр нэхъыщхьэ **КIэбышэ Валерэ** сымэ, нэгъуэщIхэри.

Лъэпкъым и нэхъыжь **Щомахуэ Лев**, Алексей ипхъу **Щомахуэ Аллэ**, Тэрч куейм лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкIэ щыIэ департаментым и унафэщI **Щомахуэ Хьэчим** сымэ зэхьхьэр зи жэрдэм Iэщнокьуэ Олег, ар кьызэзыгъэпэща библиотекэм и лэжьакIуэхэм, пшхьэм зыкъгрезыгъэхьэлIаэм фIыщIэ хуащIащ.

Зэхьхьэм и кIэуэм Щомахуэм фIыуэ ильагъуу щыта лъэпкъ кьафэхэр игъэзэщIащ Кьул Амир зи художественнэ унафэщI уэрэдымрэ кьафэмкIэ «Амикс» театрым.

Емуэ Анатолэ Щомахуэ Алексей ипхъу Аллэ тыгъэ хуищIащ Шемякин Михаил и лэжьыгъэхэр щызэхуэхьэса тхьилъэмрэ удэ гъэгъарэ.

ТЕКIУЖЬ Заретэ.

Зыхагъэгъуазэ

● Футбол

Урысей Федерацэм и Футбол Лъэпкъ (Iигэм (яп) дивизионым) 2012 - 2013 гъэхэм щекIуэкIыну зэхьэзэхуэм зыхуэзыгъэхьэзыр «Спартак-Налшыкым»-Нартанэ (Кисловодск) зэныбжьэгъугъэ зэIущIэ щригъэкIуэкIащ.

«Спартак-Налшыкым» и тренер нэхъыщхьэ Шыпш Тимур. - КьытхьыхьагъащIэхэм хьарзынэу зыкъагъэлъэгъуащ. Хуабжьу сигу ирихьащ нобэ Щоджэн Марат зэрыджэгуар, абы щыгъуэми ар кьызэрытхэтрэ махуиплI хьууэ аращ. Иджыпстукъ дызыгъыхьыхьэхэм ящыщщ гъуащхьаэ Iэзэрэ гъущхьэтет гъэщэ. Зэпсалъэныгъэхэр иокIуэкI, ауэ и щхьэр течауэ зэкIэ зыри схужьыIэнукъым.

ТЕМЫР Дисанэ.

● Щэнхабзэ

Урыс усыгъэм и дыгъэ

«Урыс усыгъэм и дыгъэ» хуэфащэу зыхужаIэ Пушкин Александр кьыщалъхуа мэкъуауэгъуэм и 6-м, хабзэ зэрыхьуауэ, Май кьалэм и вокзалым пэгъунэгъуу щыт жыгеишхуэм (зэгуэр усакIуэм абы и лъабжьэм зыщигъэпсэхуауэ жаIэр) дех абы и творчествэм дихьэххэр щызэхуэсат.

ЖЫГЕЙ цIэрыIуэм дех щекIуэкI зэIущIэм хэтыну Май кьалэм кIуат Кавказым и тхаIуэхэм я клубым и унафэщI Гуртуев Сэлихь, «Литературная Кабардино-Балкария» журналым и редактор нэхъыщхьэ Тхьэзэпэлъ Хьэсэн, КъБР-м и ТхаIуэхэм я зэгухьэныгъэм и правленэм и унафэщIым и къуэдзэ Бегиев Абдулыхь сымэ.

Мы гъэм а Iуэхуэм щIыгъут Урысейм и ныпыр ильэс 20 зэрыхъури. Кьалэм и курыт еджапIэ №1, 2, 5, 13-хэм щIэсщыкIуэхэм я Iэдакъэщ1экI суратхэм я пхъэбгъу щытт абы щыхьэт техьуэу. Апхуэдэуи пльагъурт Пушкиным и тхыгъэхэм кьыхэщIыхьужьхэм я тепльэхэри.

Альбомхэмрэ къэрэндащхэмрэ зыIыгъ суратыщI ныбжьыщIэхэр жыгеим пэмыжьижьу щитIысыкIат, ешэкIа дыщэ церпыкрэ абы ирикIуэ джэду фIыщIэмрэ я тепльэр езыхэм я нэгу кьызэрыщIыхьым хуэдэу ящIыну. Кьызэхуэсахэм ягу кьагъэкIыжащ Пушкиным и тхыгъэ цIэрыIуэхэу «Песнь о вещем Олеге», «Борис Годунов», «Полтава», «Арап Петра Великого», «Медный всадник», «Евгений Онегин», нэгъуэщIхэми я тхыкIэ хьуам и тхыдэр. ЗэIущIэр езыгъэкIуэкIэм жаIэр иригъэщIэбыдэрт, зэман блэкIа жыжьэм ухашэрт еджакIуэхэм ягъэхьэзыра театр тепльэгъуэхэм, уэрэдхэм, къафэхэм.

Кьалэм щыщхэмрэ абы и хьэщIэхэмрэ едэIуат «Псынэ» литературэ гупым хэтхэм я усэхэм. Дьяковэ Раисэ, Бариевэ Людмилэ, Дербабэ Алексей, Широков Владимир сымэ я IэдакъэщIэкIхэм щагъэлъапIэрт фIыуэ яльагъу классик усакIуэ цIэрыIуэр.

Пушкиным теухуа зэIущIэр кьызэрагъэпэщащ икIи ирагъэкIуэкIащ районым и библиотекэ нэхъыщхьэм, тхыдэ-льапхэхутэ музейм, «Родина», «Россия» щэнхабзэ унэхэм я лэжьакIуэхэм.

ЮРЧЕНКЭ Наталье.

● КъБР-м и прокуратурэм

ЩIауфэну хэтащ

Кьыщокъуэм и цIэр зэзыхь уэрамым тет «РЕДАДЗ» ресторанымрэ гупэм и деж гъуэгур Налшык «Зеленхозым» и лэжьакIуэ Кухтинэ Е. И. пщэдджыжьыр сыхьэти 9-м щигъэкъабзэрт. Абы къажьхэуащ «Нива» автомобиль хужьыфэр (рулым дэсари езы автомашинэм и кьралэ номерхэри ящIэркъым). Щыхьэныгъэ республикэ клиникэ сымаджэщым ящащ икIи и лъакуэ ижьыр гипсым далъхьащ.

2012 гъэм щIышылэм и 16-м (аращ мы Iуэхуэ кьыщыхуар) КъБР-мкIэ МВД-м и Налшык къудамэм и ГИБДД-м и лэжьакIуэхэр республикэ сымаджэщым кIуащ, арщхьэкIэ Iуэхур зэхамигъэкIыу ар зэхуащIыжащ.

Прокурор къэпщытэныгъэм кьигъэлъэгъуащ Кухтинэ Е. И. хьэлъэ дыдэу щымыт фбжьэ зэригъэтар.

Налшык кьалэм и прокуратурэм кьигъэуващ мы Iуэхуэм хабзэкIэ унафэ тращIыкхыну.

Зэрыкъуаншэхэм шэч хэлъкъым

Къэбэрдей-Балькъэр Республикэм и Суд ихьыщхьэм Бахьсэн кьалэм щыпсуэхуу Зэкiуреи А. Хь., Мыщхьужь А. Р., Бырхьэм А. М. сымэ кьуаншэу кьилыытащ «Бахьсэн жэмыхьэт» бандэ гупым зэрыстымкIэ.

КъБР-м и Суд нэхъыщхьэм абыхэм тезыр ятрилъхьащ УФ-м и УК-м и 209-нэ статьям и етIуанэ Iыхьэм щыубзыхуа щIэпхьаджагъэхэм тету.

ЗкIуреи А.Хь. ильэсиI 9 щигъэкIуэнущ агъэтIысахэр хабзэ ткIийм тету щаIыгъ лъэхъуэщым. Мыщхьужьымрэ Бырхьэмымрэ ильэси 8 трагъэхащ.

КъБР-м и прокуратурэм и пресс-Iуэхущапlэм и.

КъБР-м Щыхубэ хьыбарегъащIэ Iэнатlэхэмкlэ и кьэралыкIэ Iэнатlэхэмкlэ и кьэралыкIэ Iэнатlэхэмкlэ и комитетыр, Журналистхэм я зэгухьэныгъэр, «Адыгэ псалъэ» газетым, «Iуащхьэмахуэ» журналым я редакцэхэм, Гуманитар кьэхуэныгъэхэмкlэ Къэбэрдей-Балькъэр институтым я лэжьакIуэхэр, Къэбэрдей Адыгэ Хасэр **Кьаншокьуэ Кларэ Кьамболэт и къэпсалъэ Кьаншокьуэ Эллэ Вячеслав и пхъурэ** яхуогъэвэ **Кьаншокьуэ Вячеслав Хьэгуцыр и кьуэр** дунейм зэрехьажам кьыхэкIыу.

● Зэпеуэхэр

И лэжьыгъэфIым къыпэкIуэу

Урысейм Тезырхэр ирегъэхьэкIынымкIэ и федеральнэ кьулыкъым и кьэралыгъуэ IапIэу Башкортостан Республикэм щыIэм Уфэ дэсым ГУФСИН-м и щIыналъэ Iэнатlэхэмкlэ я пресс-Iуэхущапlэхэм я унафэщIхэм я зэIущIэ щекIуэкIащ. Гуфэгъэуэ щытыкIэм иту ар кьыщызэIуахащ Уфа кьалэм дэт Профсоюзхэм я гурдзэнэр.

ФОРУМЫМ зэхуишэсахэр Хьыбарегъащ Iэнатlэхэмрэ жьылагъуэ Iуэхущапlэхэмрэ ядэлажьэнымкIэ ящIэнкIыр тепсэлыхьащ. Семинархэр, «стIол хьурейхэр», мастер-классхэр, практикэ дерсхэр ирагъэкIуэкIащ. Федеральнэ щIыналъэхэм кIыхьа гупхэм, «Афlэкlа лъэхъуэщым зГъэзэжьну сыхуейкъым!» флешмобхэр ягъэлъэгъуащ.

Зэхуэсым хиубыдэу «Хабзэр яхьуэм» фIэщыгъэр зиIэ уголовнэ-гъэззэщIакIуэ Iэнатlэм теухуа журналист лэжьыгъэ нэхъыфIым и Vl урысейпсо зэпеуэм кьрикIуахэм хэпльэжащ. 2011 гъэм уголовнэ-гъэззэщIакIуэ Iэнатlэмрэ я лэжьыгъэм теухуа журналист Iэдакъэщ1экIыну 183-рэ хэтащ. КьыщынэмыщIауэ, Урысей ФСИН-м и щIыналъэ зэпеуэм щытекIуа лэжьыгъэ 61-рэ, еджапIэ Iуэхущапlэхэм ятеухуауэ я ягъэльэгъуащ.

«УИС-м и зэфIэкIыр радиом щыгъэIуныкмкIэ лэжьыгъэ нэхъыфI» уиэтIыныгъэм щытекIуащ Урысейпсо ГТРК-м и «Къэбэрдей-Балькъэр «ГТРК»-м и кьудамэм и корреспондент Кlэбышэ Эльмирэ. Абы кьратащ «Уголовнэ-гъэззэщIакIуэ Iэнатlэм и «Хрусталь жьынду» саугъэт нэхъыщхьэмрэ Урысей ФСИН-м и дипломрэ.

ЗЭВАР Мадинэ,
Урысейм и уголовнэ-гъэззэщIакIуэ Iэнатlэм и управленэу КъБР-м щыIэм и пресс-Iуэхущапlэм и лэжьакIуэ.

Зэпеуэм щытекIуаxэр ягъэлъапIэ.

● КъБР-м щыIэ МВД-м къет

Лей зытехьа щыIэкъым

2012 гъэм мэкъуауэгъуэм и 19-м и жэщым сыхьэт 00-рэ дакьикъэ 50-м Налшык кьалэ Толстойм и цIэр зезыхь уэрамым и гъуэгубгъум тет «Инди» кафем дех СВУ кьыщагъэуащ. IэщlаэлIэхэм кьызэралыгъэмкIэ, абы тротил грамм 50 и лъэщагъщ.

ЩIыпIэм следствэ-оперативнэ гупыр щолажьэ. Лей зытехьа, зэтекIуэныгъэ щыIэкъым. Полицэм кьелыхьуэ терактым и кьызэгъэпэщакIуэхэмрэ ар зыгъэзэщIахэмрэ.

Экспертизэм зэхегъэкI

КъБР-мкIэ МВД-мрэ республикэм щыпсэухэмрэ я зэдэлажьэныгъэм и фIыгъэкIэ Къэбэрдей-Балькъэрым и кьалащхьэм и уг ихьыщхьэхэм ящыщ зым кьагъауэ Iэрыщ Iэмэпхьэмэм ещхьыр щынагъэнщэ щащIащ.

Мэкъуауэгъуэм и 12-м пшэдджыжьым сыхьэти 6-рэ дакьикъэ 44-м Урысей Федерацэм и МВД-м Налшык кьалэмкIэ и управленэм и пльыр частым Абхъаз угым, метр 30-кIэ автотранспорт гъуэгум пэIэщIэу, щэч уэзыгъэщI кIапсэхэр кьызыхьIныкI хьэпщыпл гуэр удыщIэм зэрыхэльым теухуа хъыбар «02» телефонымкIэ кьыIэрыхьащ.

Следствэ гупыр, кинологхэмрэ взрывотехникхэмрэ икIэщIыпIэкIэ а щIыпIэм кIуащ. ГъэIэпхьэным щынагъэ зэрыпылъым кьыхэкIыу ар кьыщагъэутам деж кьыщагъэуащ. Лей зытехьа щыIэкъым.

Iуэхур зэхагъэкI. Ар зищIысыр наIуэ щыхьэнур экспертизэ нэужьырщ.

Телефоныр здэщыIэм фыщыгъуазэмэ

Урысей Федерацэм и Следственнэ комитетым и Следственнэ управленэу КъБР-м щыIэм щIэпхьаджагъэ хьэлъэхэр зэхэгъэкIыныжмкIэ и кьудамэ №2-м и следователь, юстицэм и лейтенант Вэрокъуэ Алимрэ КъБР-мкIэ МВД-м и УГИБДД-м и гъэзэг-пльыр кьулыкъым и лэжьакIуэ, полицэм и лейтенант Мэшыкъуэ Борисрэ зэрауклам теухуа уголовнэ Iуэхур зэхагъэкI.

Нобэр кьыздэсым Вэрокъуэ Алим и телефоныр здэщыIэр яубзыхуакъым. Зибгъуэхэр дыжьыныфэ Nokia C-2 телефон фIыцIэр здэщыIэм щыгъуазэ щыIэмэ, дыныволъэIу кьэралыгъуэ щыIэ IуэхуэхэмкIэ IэнатIэм зыхуэзгъэзэну е 02 телефонымкIэ хьыбар евгъэщIэну.

Хьыбар гуэр фщIэмэ!

Урысей Федерацэм и МВД-м Шэджэм куейм кIэ и кьудамэм кьелыхьуэ хьыбарыншэу кIуэда **Нэхущ Заур Хьалид и кьуэр**. 1974 гъэм кьалъхуар, Налшык кьалэ Неделинэм и цкIэ щыIэ уэрамым тет унэ №6-м и 100-нэ фэтэрым щыпсэуар. Ар 2004 гъэм мэкъуауэгъуэм и 19-м Шэджэм кьалэм щыIэ Колхознэ уэрамым тет унэ №20-м щекIуэкI хьэгъуэлIыгъуэм сыхьэт 20-м зэрыпылъым кьыхэкIыу ар кьыщагъэуэ здэщыIэр яубзыхуакъым.

И тепльэр: см 182-рэ и лъагагъщ, зыIэщIэльщ, щхьэц фIыцIэщ, кIэщIу щIэщащ.

ПщIэ зыхуэтщI республикэм щыпсэуэхэ!

Урысей Федерацэм и МВД-м Шэджэм куейм кIэ и кьудамэм кьелыхьуэ хьыбарыншэу кIуэда **Джыназ Роман Владимир и къуэр**. Ар 1976 гъэм бадзэуэгъуэм и 24-м кьалъхуащ, Яныкъуей кьуажэм Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрамым тет унэ №235-м (ГКУ РПНИ) щатхащ. 2012 гъэм гъатхэпэм и 30-м кьэдгъэлъэгъуа хэщIапIэм щыIэ Республикэ психоневрологие интернатым кьыдэкIуэскIащ икIи нобэр кьыздэсым и хэщIапIэм зыри щыгъуазэкъым.

ПщIэ зыхуэтщI республикэм щыпсэуэхэ!

Здэщыгъэ Iэ **Iэщнокьуэ Олег** жиIащ Щомахуэ Алексей и фэеплъыр ямыгъэкIуэдыжьын мурадкIэ, и цIэр Тэрч кьалэм и уэрамхэм ящыщ зым фIащыным теухуауэ Тэрч куей администрацэм зэрызэхуагъэзар.

Апхуэдэу Щомахуэ Алексей теухуа я гукъэкIыжхэмкIэ кьызэхуэсахэм ядэгугъэщащ КъБР-м щэнхабзэмкIэ и министру ильэс куэдкIэ лажьа **Ефэнды Джылахьстэн**, медицинэ щIэныгъэхэм я кандидатхэу **Ахриев Хаджи, Бейтыгъуэн Борис, Емкужь Ахьмэт**, жьэн узымкIэ диспансерым и дохутыр нэхъыщхьэ **КIэбышэ Валерэ** сымэ, нэгъуэщIхэри.

Лъэпкъым и нэхъыжь **Щомахуэ Лев**, Алексей ипхъу **Щомахуэ Аллэ**, Тэрч куейм лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкIэ щыIэ департаментым и унафэщI **Щомахуэ Хьэчим** сымэ зэхьхьэр зи жэрдэм Iэщнокьуэ Олег, ар кьызэзыгъэпэща библиотекэм и лэжьакIуэхэм, пшхьэм зыкъгрезыгъэхьэлIаэм фIыщIэ хуащIащ.

Зэхьхьэм и кIэуэм Щомахуэм фIыуэ ильагъуу щыта лъэпкъ кьафэхэр игъэзэщIащ Кьул Амир зи художественнэ унафэщI уэрэдымрэ кьафэмкIэ «Амикс» театрым.

Емуэ Анатолэ Щомахуэ Алексей ипхъу Аллэ тыгъэ хуищIащ Шемякин Михаил и лэжьыгъэхэр щызэхуэхьэса тхьилъэмрэ удэ гъэгъарэ.

ТЕКIУЖЬ Заретэ.

● Щэнхабзэ

Урыс усыгъэм и дыгъэ

«Урыс усыгъэм и дыгъэ» хуэфащэу зыхужаIэ Пушкин Александр кьыщалъхуа мэкъуауэгъуэм и 6-м, хабзэ зэрыхьуауэ, Май кьалэм и вокзалым пэгъунэгъуу щыт жыгеишхуэм (зэгуэр усакIуэм абы и лъабжьэм зыщигъэпсэхуауэ жаIэр) дех абы и творчествэм дихьэххэр щызэхуэсат.

ЖЫГЕЙ цIэрыIуэм дех щекIуэкI зэIущIэм хэтыну Май кьалэм кIуат Кавказым и тхаIуэхэм я клубым и унафэщI Гуртуев Сэлихь, «Литературная Кабардино-Балкария» журналым и редактор нэхъыщхьэ Тхьэзэпэлъ Хьэсэн, КъБР-м и ТхаIуэхэм я зэгухьэныгъэм и правленэм и унафэщIым и къуэдзэ Бегиев Абдулыхь сымэ.

Мы гъэм а Iуэхуэм щIыгъут Урысейм и ныпыр ильэс 20 зэрыхъури. Кьалэм и курыт еджапIэ №1, 2, 5, 13-хэм щIэсщыкIуэхэм я Iэдакъэщ1экI суратхэм я пхъэбгъу щытт абы щыхьэт техьуэу. Апхуэдэуи пльагъурт Пушкиным и тхыгъэхэм кьыхэщIыхьужьхэм я тепльэхэри.

Альбомхэмрэ къэрэндащхэмрэ зыIыгъ суратыщI ныбжьыщIэхэр жыгеим пэмыжьижьу щитIысыкIат, ешэкIа дыщэ церпыкрэ абы ирикIуэ джэду фIыщIэмрэ я тепльэр езыхэм я нэгу кьызэрыщIыхьым хуэдэу ящIыну. Кьызэхуэсахэм ягу кьагъэкIыжащ Пушкиным и тхыгъэ цIэрыIуэхэу «Песнь о вещем Олеге», «Борис Годунов», «Полтава», «Арап Петра Великого», «Медный всадник», «Евгений Онегин», нэгъуэщIхэми я тхыкIэ хьуам и тхыдэр. ЗэIущIэр езыгъэкIуэкIэм жаIэр иригъэщIэбыдэрт, зэман блэкIа жыжьэм ухашэрт еджакIуэхэм ягъэхьэзыра театр тепльэгъуэхэм, уэрэдхэм, къафэхэм.

Кьалэм щыщхэмрэ абы и хьэщIэхэмрэ едэIуат «Псынэ» литературэ гупым хэтхэм я усэхэм. Дьяковэ Раисэ, Бариевэ Людмилэ, Дербабэ Алексей, Широков Владимир сымэ я IэдакъэщIэкIхэм щагъэлъапIэрт фIыуэ ялъагъу классик усакIуэ цIэрыIуэр.

Пушкиным теухуа зэIущIэр кьызэрагъэпэщащ икIи ирагъэкIуэкIащ районым и библиотекэ нэхъыщхьэм, тхыдэ-льапхэхутэ музейм, «Родина», «Россия» щэнхабзэ унэхэм я лэжьакIуэхэм.

ЮРЧЕНКЭ Наталье.

● КъБР-м щыIэ МВД-м къет

Лей зытехьа щыIэкъым

2012 гъэм мэкъуауэгъуэм и 19-м и жэщым сыхьэт 00-рэ дакьикъэ 50-м Налшык кьалэ Толстойм и цIэр зезыхь уэрамым и гъуэгубгъум тет «Инди» кафем деж СВУ кьыщагъэуащ. IэщlаэлIэхэм кьызэралыгъэмкIэ, абы тротил грамм 50 и лъэщагъщ.

ЩIыпIэм следствэ-оперативнэ гупыр щолажьэ. Лей зытехьа, зэтекIуэныгъэ щыIэкъым. Полицэм кьелыхьуэ терактым и кьызэгъэпэщакIуэхэмрэ ар зыгъэзэщIахэмрэ.

Экспертизэм зэхегъэкI

КъБР-мкIэ МВД-мрэ республикэм щыпсэухэмрэ я зэдэлажьэныгъэм и фIыгъэкIэ Къэбэрдей-Балькъэрым и кьалащхьэм и уг ихьыщхьэхэм ящыщ зым кьагъауэ Iэрыщ Iэмэпхьэмэм ещхьыр щынагъэнщэ щащIащ.

Мэкъуауэгъуэм и 12-м пшэдджыжьым сыхьэти 6-рэ дакьикъэ 44-м Урысей Федерацэм и МВД-м Налшык кьалэмкIэ и управленэм и пльыр частым Абхъаз угым, метр 30-кIэ автотранспорт гъуэгум пэIэщIэу, щэч уэзыгъэщI кIапсэхэр кьызыхьIныкI хьэпщыпл гуэр удыщIэм зэрыхэльым теухуа хъыбар «02» телефонымкIэ кьыIэрыхьащ.

Следствэ гупыр, кинологхэмрэ взрывотехникхэмрэ икIэщIыпIэкIэ а щIыпIэм кIуащ. ГъэIэпхьэным щынагъэ зэрыпылъым кьыхэкIыу ар кьыщагъэуащ. Лей зытехьа щыIэкъым.

Iуэхур зэхагъэкI. Ар зищIысыр наIуэ щыхьэнур экспертизэ нэужьырщ.

Телефоныр здэщыIэм фыщыгъуазэмэ

Урысей Федерацэм и Следственнэ комитетым и Следственнэ управленэу КъБР-м щыIэм щIэпхьаджагъэ хьэлъэхэр зэхэгъэкIыныжмкIэ и кьудамэ №2-м и следователь, юстицэм и лейтенант Вэрокъуэ Алимрэ КъБР-мкIэ МВД-м и УГИБДД-м и гъэзэг-пльыр кьулыкъым и лэжьакIуэ, полицэм и лейтенант Мэшыкъуэ Борисрэ зэрауклам теухуа уголовнэ Iуэхур зэхагъэкI.

Нобэр кьыздэсым Вэрокъуэ Алим и телефоныр здэщыIэр яубзыхуакъым. Зибгъуэхэр дыжьыныфэ Nokia C-2 телефон фIыцIэр здэщыIэм щыгъуазэ щыIэмэ, дыныволъэIу кьэралыгъуэ щыIэ IуэхуэхэмкIэ IэнатIэм зыхуэзгъэзэну е 02 телефонымкIэ хьыбар евгъэщIэну.

Хьыбар гуэр фщIэмэ!

Урысей Федерацэм и МВД-м Шэджэм куейм кIэ и кьудамэм кьелыхьуэ хьыбарыншэу кIуэда **Нэхущ Заур Хьалид и къуэр**. 1974 гъэм кьалъхуар, Налшык кьалэ Неделинэм и цкIэ щыIэ уэрамым тет унэ №6-м и 100-нэ фэтэрым щыпсэуар. Ар 2004 гъэм мэкъуауэгъуэм и 19-м Шэджэм кьалэм щыIэ Колхознэ уэрамым тет унэ №20-м щекIуэкI хьэгъуэлIыгъуэм сыхьэт 20-м зэрыпылъым кьыхэкIыу ар кьыщагъэуэ здэщыIэр яубзыхуакъым.

И тепльэр: см 182-рэ и лъагагъщ, зыIэщIэльщ, щхьэц фIыцIэщ, кIэщIу щIэщащ.

ПщIэ зыхуэтщI республикэм щыпсэуэхэ!

Урысей Федерацэм и МВД-м Шэджэм куейм кIэ и кьудамэм кьелыхьуэ хьыбарыншэу кIуэда **Джыназ Роман Владимир и къуэр**. Ар 1976 гъэм бадзэуэгъуэм и 24-м кьалъхуащ, Яныкъуей кьуажэм Лениным и цIэкIэ щыIэ уэрамым тет унэ №235-м (ГКУ РПНИ) щатхащ. 2012 гъэм гъатхэпэм и 30-м кьэдгъэлъэгъуа хэщIапIэм щыIэ Республикэ психоневрологие интернатым кьыдэкIуэскIащ икIи нобэр кьыздэсым и хэщIапIэм зыри щыгъуазэкъым.

ПщIэ зыхуэтщI республикэм щыпсэуэхэ!

Здэщыгъэ Iэ Iэщнокьуэ Олег жиIащ Щомахуэ Алексей и фэеплъыр ямыгъэкIуэдыжьын мурадкIэ, и цIэр Тэрч кьалэм и уэрамхэм ящыщ зым фIащыным теухуауэ Тэрч куей администрацэм зэрызэхуагъэзар.

Апхуэдэу Щомахуэ Алексей теухуа я гукъэкIыжхэмкIэ кьызэхуэсахэм ядэгугъэщащ КъБР-м щэнхабзэмкIэ и министру ильэс куэдкIэ лажьа **Ефэнды Джылахьстэн**, медицинэ щIэныгъэхэм я кандидатхэу **Ахриев Хаджи, Бейтыгъуэн Борис, Емкужь Ахьмэт**, жьэн узымкIэ диспансерым и дохутыр нэхъыщхьэ **КIэбышэ Валерэ** сымэ, нэгъуэщIхэри.

Лъэпкъым и нэхъыжь **Щомахуэ Лев**, Алексей ипхъу **Щомахуэ Аллэ**, Тэрч куейм лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкIэ щыIэ департаментым и унафэщI **Щомахуэ Хьэчим** сымэ зэхьхьэр зи жэрдэм Iэщнокьуэ Олег, ар кьызэзыгъэпэща библиотекэм и лэжьакIуэхэм, пшхьэм зыкъгрезыгъэхьэлIаэм фIыщIэ хуащIащ.

Зэхьхьэм и кIэуэм Щомахуэм фIыуэ ильагъуу щыта лъэпкъ кьафэхэр игъэзэщIащ Кьул Амир зи художественнэ унафэщI уэрэдымрэ кьафэмкIэ «Амикс» театрым.

Емуэ Анатолэ Щомахуэ Алексей ипхъу Аллэ тыгъэ хуищIащ Шемякин Михаил и лэжьыгъэхэр щызэхуэхьэса тхьилъэмрэ удэ гъэгъарэ.

ТЕКIУЖЬ Заретэ.

ЗэIущIэр щекIуэкIым.
Сурэтхэр **КъАРЕЙ Элинэ** *трихащ.*

Редактор ихъыщхьэ и къуэдзэ
ЖЫЛАСЭ Заурбэч

РЕДАКЦЭМ И КОЛЛЕГИЕМ ХЭТХЭР

Хьэфыщ1э Мухьэмэд (редактор ихъыщхьэ